

FRØÐI

September 1998

NR 1, 4. árg.

KR. 48,00

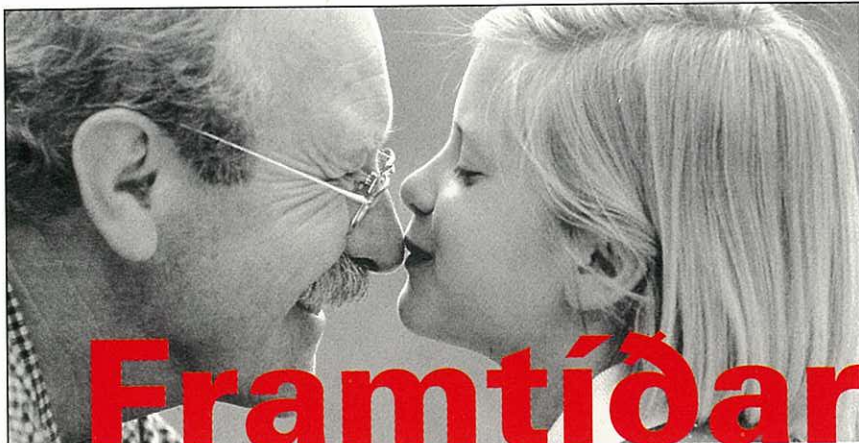

Blómuflugan stingur ikki!

Havdálkingin ávirkar børn í Føroyum

Rundan um Bente Christine Broberg

*Búmerkini hjá Jón Heinasyni og
Mikkjali í Lamba á Tinganesi*

Framtíðar

Tlf: 31 29 19

eftirløn

FØROYA LÍVSTRYGGING

- Vit verða fleiri pensjónistar og færri vinnufør fólk
- Vanligi borgarin má sjálvur skapa eitt figgjartiligt grundarlag
- Ein eftirlønarskipan kann roknast sum framhald av vanligu lönini

FØROYA SPARIKASSI

© Føroya Fróðskaparfelag og høvundarnir
September 1998

Frøði er alment vísindablað, sum kemur út tvær ferðir árliga. Haldaragjaldið er kr. 84,- árliga.

Mentunargrunnur Føroya Løgtings stuðlar útgávuni figgjartiliga.

Upplag: 1000

ISSN 1395-0045

Ritstjórn

Lis Mortensen (ábyrgd)
Petur Zachariassen
Ingibjørg Berg
Erhard Jacobsen

Grafisk framleiðsla og prent:
Gramar og Jelling Bogtrykkeri

Perma: Blómuflugan Tikara
bressa (*Helophilus pendulus*)
Myndatahari:
Mike Pennington

Ritumboðsráð

Bogi Hansen
Arne Thorsteinsson
Martin Næs
Lena Nolsø
Anna Maria Fosaa
Hilmar Høgenni
Finnur Johansen

Loyvt er at nýta tilfar úr blaðnum um vist verður til kelduna.

Avgreiðsla

Fróðskaparsetur Føroya
Setursskrivstovan
Tlf. 31 53 02, Fax 31 89 29
Føroya Náttúrugripasavn
Tlf. 31 23 06, Fax 31 84 38
e-postur: frodi@ngs.fo

Ritstuðlar

Fiskirannsóknarstovan
Fróðskaparsetur Føroya
Føroya Fornminnissavn
Føroya Landsbókasavn
Føroya Landsskjalasavn
Føroya Náttúrugripasavn

Havdálkingin ávirkar børn í Føroyum

4

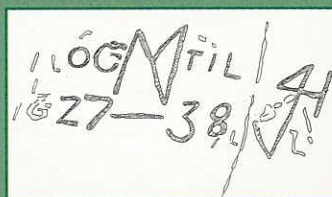
Granskarar hava ávíst samband millum kviksilvurnøgðina í móðurlívi og heilabúningina hjá sney ára gomlum børnum í Føroyum.

Rundan um Bente Christine Broberg

12

Elsta skiftibók fyri Føroyar er heimild, sum lýsir viðurskipti í gerandislívinum hjá tí søguligu kvinnuni, Bente Christine Broberg, sum vit eru komin at kenna so væl sum Barbaru eftir skaldsøguna hjá Jørgen Frantz Jacobsen.

Búmerkini hjá Jón Heinasyni og Mikkjali í Lamba á Tinganesi

18

Tekin, sum eru rist í klettin á Tinganesi, verða útløgd at vera búmerki eftir tveir av hægstu ríkmönnum Føroya fyri umleið 400 árum síðani.

Á Interneti eftir upplýsingum um útbúgvingar

22

Internetið er vorðin upplýsingar- og kunningarmiðil fyri útbúgvingarmøguleikar og stuðulsmøguleikar í Norðanlondum og ymsa staðni um allan heim.

Surtsey, ein nýggj oyggj verður til

26

35 ár eru liðin síðan eitt undirsjóvareldgos sunnanfyri Vestmannaoyggjarnar endaði við, at ein nýggj oyggj kom undan kavi, – Surtsey, uppkallað eftir eldjatnanum Surti.

Atlantens cowboys

28

"...eitt samfelag, sum ber dóm av, at landsins íbúgvar annaðhvørt eru systkinabørn ella svágrar". Martin Næs ummælir bókina eftir finnlendingarnar, Johan von Bonsdorff og Martti Lintunen.

Blómuflugan stingur ikki

30

Blómuflugur nýta litir sínar at lumpa figgindar sínar, og av 23 blómuflugusløgum í Føroyum, eru fleiri av teimum flytiflogkykt, sum hava vetrarsetu í heitari londum. Blómuflugur hava verið innsavnaðar um alt Føroyar

Dálkingin av høvunum ávirkar børn í Føroyum

Í heyst almannakunngjördu granskarar, at teir høvdu funnið samband millum kviksilvurnøgðina í móðurlívi og heilabúningina hjá sjevára gomlum børnum í Føroyum. Eisini varð ávíst, at minni enn higartil hildið skal til av kviksilvuri fyri at ávirka fostrið.

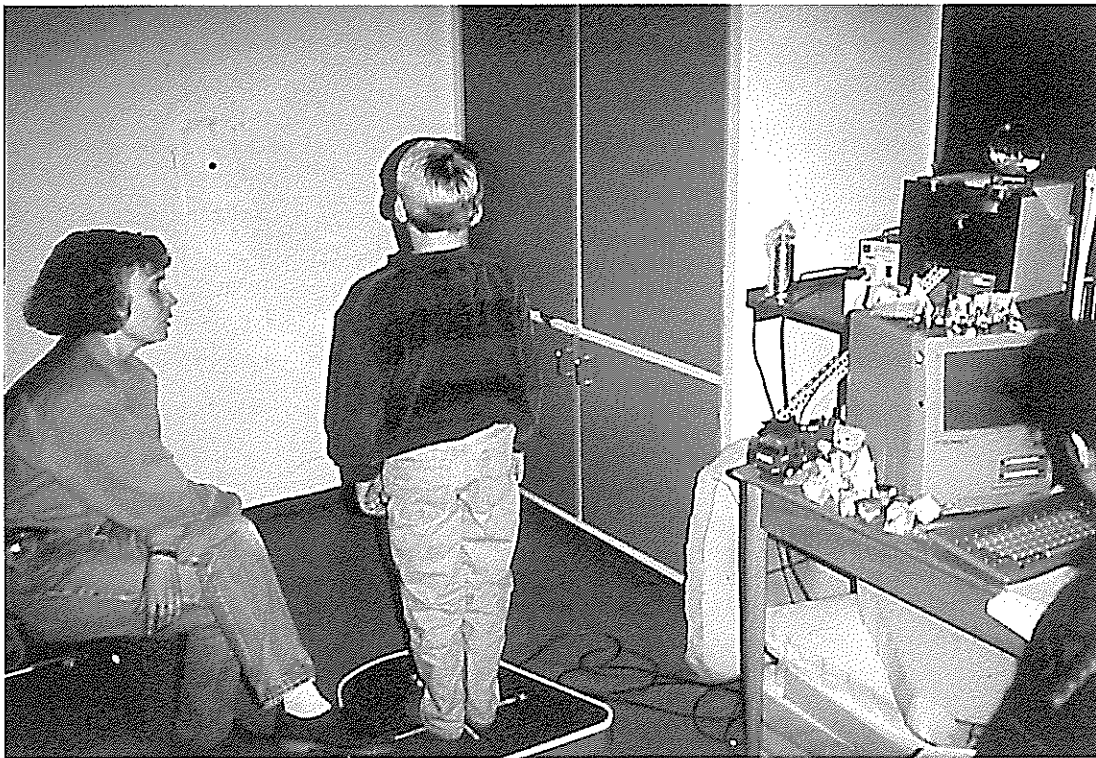
Pál Weihe

Longu í 1977 ávaraðu føroyskir myndugleikar fólk imóti at eta ov nógva grind vegna høga kviksilvurinnihaldið. Ein serfrøðinganevnd, sett av FAO/WHO, hevði árið fyri mælt frá, at vaksin fólk ótu meira enn 300 mikrogram av kviksilvuri um vikuna. Grindatvøst innihelt um tað mundið í summum royndum heilt upp í 3 mikrogram/gram (ppm) av kviksilvuri. Hetta hevði so við sær, at tað sambært hesum serfrøðingum bert var ráðiligt at eta 100 gram av

tvøsti um vikuna. Hetta var so lítið, at ein hópur av føroyingum í veruleikanum mundu eta munandi meir enn tilmælt.

Eitringartilburðir í Japan og Irak

Lesu vit grundgevingarnar hjá serfrøðingunum fyri hesum tilmæli nærri, síggja vit, at tað serliga eru eitringarvanlukkur í Japan og Irak, sum eru støðið undir hesum metingum. Í sambandi við hesar vanlukkur kom tað fram, at fosturheilin er serliga viðkvæmur fyri kviksilvurárinum.

Javnvágin (balansan) verður kannað. Barnið stendur á einari trýstkvæmari plátu, sum sendir upplýsingar til telduna. Soleiðis ber tað til støðugt at fylgja við, hvussu trýstið undir iljuonum skiftir. Soleiðis verður kannað í trimum umførum: 1) Við opnum eygum á berari plátu. 2) Blundandi á berari plátu. 3) Blundandi við skúmgummi undir iljunum.

Í einari útróðrarbygd Minemata í Japan er ein kemisk verksmiðja, sum í byrjanini av fimmtiárunum læt kviksilvurdálkað vatn út í ána, sum rennur oman gjøgnum bygdina og út á sjógv, har fiskimenn plagdu at seta gørnini. Fiskurin har umleiddir varð soleiðis dálkaður við lívrønum kviksilvuri, og nógv hundrað fólk í bygdini eitrað, tá tey ótu útróðrarfiskin. Summi fingudamein, onnur varandi skaða á nervalagið og uppافتur onnur trupulleikar við nervalagnum, sum seinni svunnu burtur aftur. Tað var her granskarar lögdu til merki, at frískar og púra óávirkaðar mammur fingud sjúk børn, sum høvdu spastisk lammilsir o.a.

um marki. Nevnst kunnu stød sum Grønland, har kviksilvurkeldan er kópur, hvalur og roysningur; Madeira har tey veiða og eta eitt kviksilvurfongt fiskaslag, tey rópa espada; Seychellurnar har tunfiskur er høvuðsgrundin. Í New Zealandi er tað hávur, sum ber teimum kviksilvurið (og fyrr í tíðini eisini grindahvalur). Eisini tað velduga Amazonlandið hefur í dag alstórar trupulleikar av at fólk, sum livir av fiski úr ánni, nú fær kviksilvureitraðan fisk, tí gullgravarar brúka stórar nøgdir av kviksilvuri at útvinna gull við.

WHO mælti tí til, at gjørdar vórðu nágreiniligar

Í byrjanini av sjevtiárunum var hungursneyð í einum parti av Irak. Tað hevði við sær, at fólk av misgáum ótu korn, sum var viðgjørt við einari metylkviksilvursambinding fyri at verja tað móti sopparvækstri. Hetta kornið var ætlað til sáð og ikki til breyð. Aftur her gjørdust nógv sjúk, og aftur her tóktist tað, sum tey óføddu toldu minst.

WHO mælir til nærri kanningar

Heimsheilsustovnurin hevur síðani 1976 fleiri ferðir endurskoðað síni tilmæli – seinast í 1990 har sagt verður, at ein varislig tolking av royndum úr Irak sýnir, at 10-20 ppm í hári ella umleið 40-80 mikrogram/litur í blóði er tað markið, har fyrstu árinini á fosturið eru væntandi. Hetta mark er so lágt, at fólk í nógvum samfeløgum runt um í heiminum eru yvir hes-

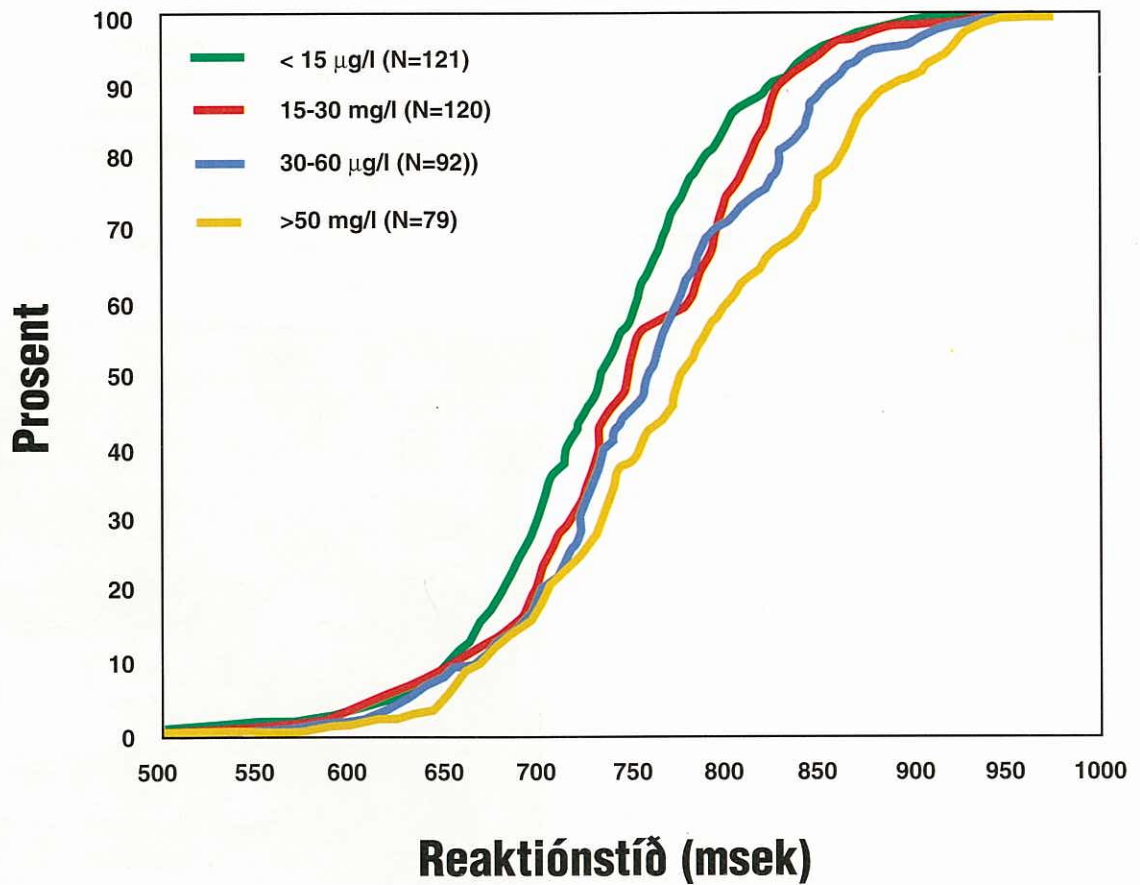
Dorete Bloch og Pál Weihe taka út innvøllir úr grindahvali at kanna fyri dálkandi evni. Í hesum føri testiklar til tess at meta um, hvørt evni sum PCB og DDT hava ávirkað nøringargøgn.

epidemiologiskar kanningar av, um kviksilvur undir 20 ppm í hári á nakran hátt skaðar fostr-ið.

Føroyar væl hóskandi sum kanningarstað

Tað er tó ikki eitt og hvørt samfelag, ið kann gera slíkar kanningar, tí tað krevur góð og stabil viðurskifti, góðar almennar skráir, góða heilsustøðu hjá fólki og lítið misbrúk av rús-

Børn, sum høvdu nógv kviksilvur í nalvasnórsblóði, tá tey vóru fødd, reagera eitt sindur seinni við 7 ára aldur enn børn, sum høvdu verið fyri minni kviksilvuri í móðurlívi.

evnum, so sum alkoholi. Undirritaði og Philippe Grandjean, professari á umhvørvismedicinsku deildini á Odense Universiteti, settu okkum miðskeiðis í áttatiárunum fyri at kanna hesi viðurskipti nærri og gjørdu síðani í Føroyum ta størstu epidemilogisku kanningina viðvíkjandi kviksilvurárinu á fostur, sum enn er gjørd.

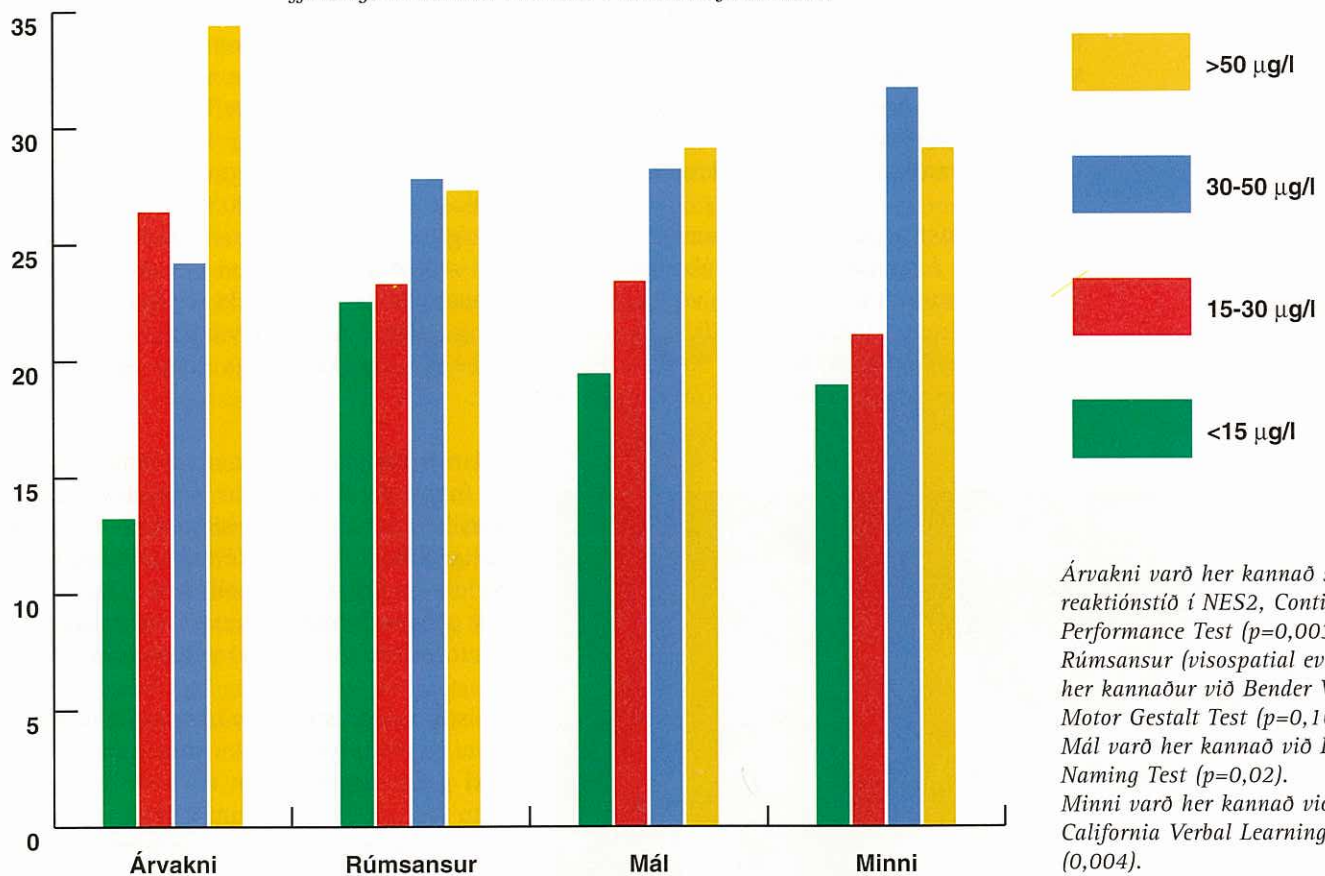
Kviksilvurkanningin

Í 1986/87 játtaðu 1023 mammur at luttaka í rannsóknararbeiðnum. Kviksilvurnøgðin í móðurlívi varð mett út frá kviksilvurinum í nalvasnórsblóði og í hárinum hjá mammunum, tá tær komu inn at eiga. Børnini vórðu síðani fylgd til beint áðrenn tey fóru í skúla, tá tey vórðu nágreiniliga kannaði við so viðkvæmum kanningarhættum sum bar til at finna: 1) Ein barnaneurologisk kanning varð gjørd í sam-

Prosent av øllum børnum

Úrslitið av psykologisku kanningini, sum vísir býtið av vánaligasta fjórðingi av børnum í teimum 4 kviksilvurflokkunum.

Árvakni varð her kannað sum reaktiónstíð í NES2, Continued Performance Test ($p=0,003$). Rúmsansur (visospatal evni) varð her kannaður við Bender Visual Motor Gestalt Test ($p=0,16$). Mál varð her kannað við Boston Naming Test ($p=0,02$). Minni varð her kannað við California Verbal Learning Test ($0,004$).

Kviksilvurnøgðin í nalvastrongi bólkað í fyra. Prosentíð á ordinatínum sýnir, hvussu nógv børn í teimum ymsu kviksilvurflokkunum kláraðu seg svarandi til ringasta fjórðing í psykologisku kanningini. Taka vit eginleikan árvakni sum dømi, síggja vit, at bert 13% av børnunum, sum vóru fødd við kviksilvuri í nalvastrongi undir 15 µg/l vóru í tí fjórðinginum, sum kláraði seg ringast í hesi kanning. Til samanberingar vóru heili 34% av børnunum, sum vóru fødd við meira enn 50 mikrogram/l í hesum vánaligasta fjórðinginum.

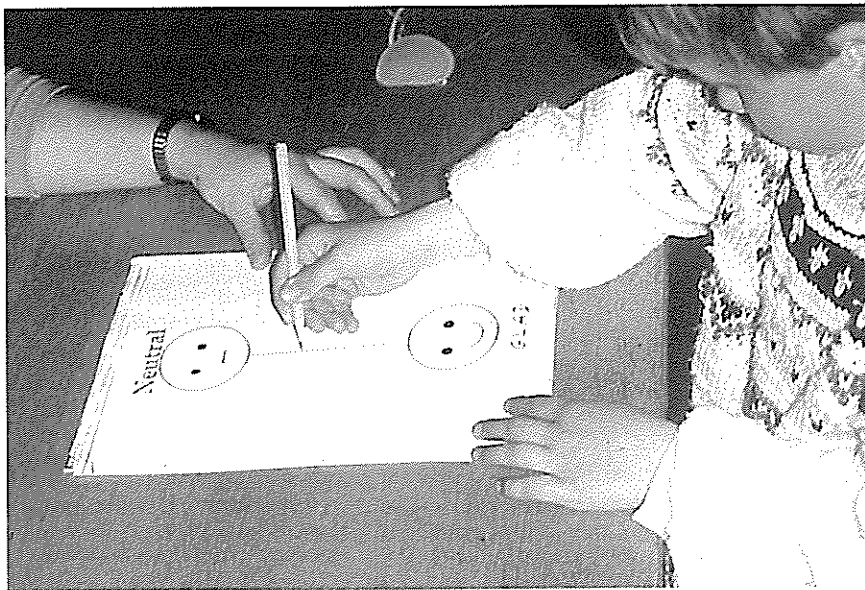
Tá tey túsund børnini í kviksilvurkanningini vóru knappliga 7 ára gomul, vóru tey øll kannað av m.a. teimum á myndini. Kanningarliðið er sett saman av fólki úr Japan og USA, Danmark og Føroyum.

starvi við Universitetssjúkrahúsið í Odense. 2) Umfatandi psykologisk kanning varð gjørd í samstarvi við Boston Universitet. 3) Neurofysiologiskar kanningar vórðu gjørdar í samstarvi við Tokyo Universitet. 4) Hoyrnina kannaði oyrynadeildin á Landssjúkrahúsinum.

Kanningin av hvørjum barni tók umleið 5 tímar og fór fram á teimum trimum sjúkrahúsunum. Tey, sum vóru flutt til Danmarkar, vóru kannaði á sjúkrahúsinum í Odense og á Ríkissjúkrahúsinum. Tað eydnaðist at fáa heili 90% av teimum, sum upprunaliga høvdu sagt ja, kannaði á hendan hátt.

Tað vórðu gjørdar nógvar sálarfrøðiligar kanningar – her tann sonevndi »Mood test« sum sigur okkurt um hýrin hjá barninum.

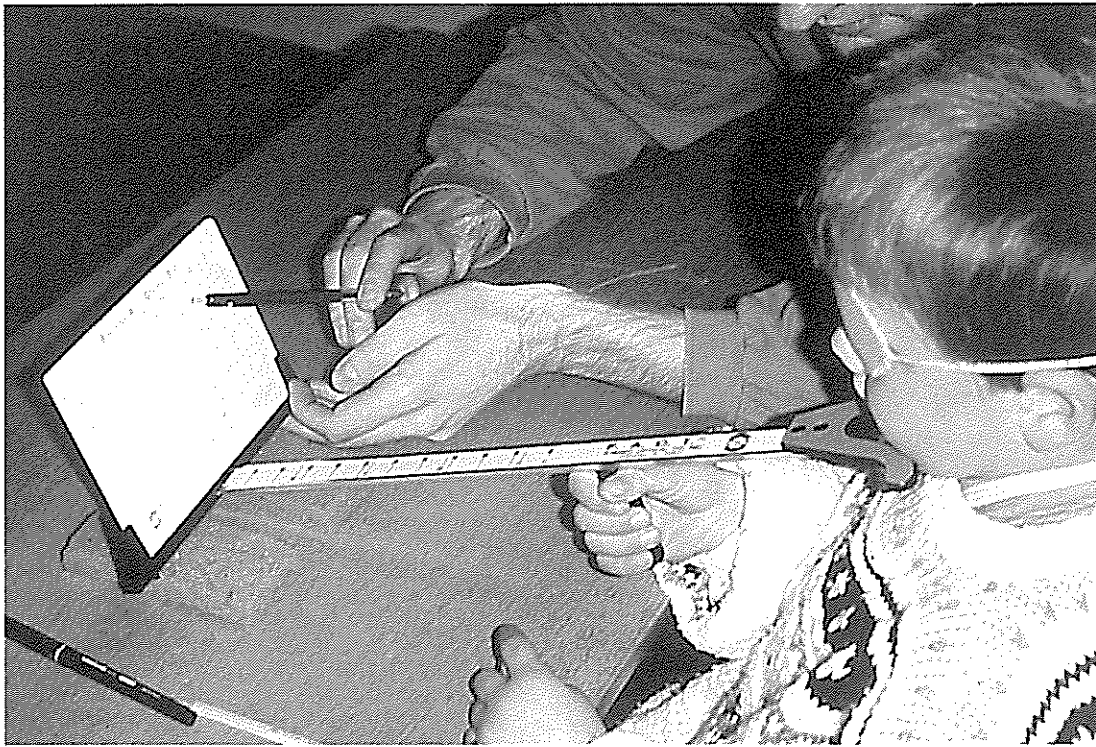

Úrslit

Kviksilvurnøgðin í nalvasnórsblóði var í miðal (medianur) 24,2 mikrogram/litur; 25% høvdu meira enn 40 mikrogram/l í nalvasnórsblóði. Mediana virðið í hári var 4,5 mikrogram/gram og 13% yvir 10 mikrogram/gram. Hetta eru virði, sum eru einar 10-20 ferðir hægri enn tey vit síggja í eitt nú Danmark. Kviksilvurnøgðin vísti seg at hava samband við, hvussu nógvar grindadøgurðar fólk søgdu seg eta um mánaðin, og í nógv minni mun við fiskadøgurðar. Selten í blóði var ikki serliga høgt, og blýggj var lágt.

Heilsustøðan hjá børnunum var sum heild góð. Vit funnu einki barn, har illgruni var um, at kviksilvur hevði givið ávisiligt brek. Tann hagtalsliga viðgerðin sýndi tó nakrar samanhengar soleiðis at skilja, at tá øll hesi 1000 børnini vóru viðgjørd undir einum bar til at síggja, at ávisur førleiki viknaði við vaksandi kviksilvuri.

Statistisku analysurnar av barnalæknakanningunum og neurofysiologisku kanningunum vísu einki greitt negativt árin av kviksilvuri. Hinvegin sást samband millum kviksilvur og fleiri psykologisk meginumráði so sum mál, árvakni, minni, rørslu- og rúmsans. Hetta merkir ikki, at børnini í Føroyum eru minni gløgg enn børn í øðrum londum, men bert at kviksilvurið í móðurlívi tykist at virka negativt á andsevni teirra við 7 ára aldur. Ella sagt á annan hátt, um kviksilvur ikki var, høvdu tey klárað ymsu uppgávurnar enn betur.

Sjónin varð eisini gjølla kannað – bæði sjónarringur og sjónarstyrki. Her verður kannað, hvussu finar strikur, barnið kann siggja.

Markvirði

Eftir kanningarúrslitunum úr Føroyum at døma, sær út til, at markið har kviksilvur er óskaðiligt og sum WHO upprunaliga setti til at verða ímillum 10-20 ppm í hári, í veruleikanum er væl lægri. Í hvussu so er undir 10 ppm og helst undir 5 ppm við. Eru hesi úrslit røtt, verða heilsu- og umhvørvismyndugleikar í nógvum londum noyddir at áseta nýggj virði fyri mat og umhvørvi. Nýggj virði fyri, hvussu nógv loyvt er at lata út frá skorsteinum á t.d. kolfýrdum elverkum, og nýggj virði fyri, hvussu nógv ráðiligt er at eta av t.d. tunfiski.

Í november 1997 snúði leiðarin í tíðarritinum New Scientist seg um kviksilvurkanningarnar í Føroyum. Teirra sjónarmið var heilt greitt: Amerikumenn eiga at ofra tær 70 milliardirnar, tað fer at kosta at seta kviksilvurreinsiskipanir í øll teirra el-orkuverk. Sambært blaðið er hetta ikki ein ov stórus prisur at gjalda fyri at verja heilarnar hjá heimsins børnum fyri tey negativu árin, sum føroyska kanningin hevur ávíst.

Onnur dálkandi evni

Tað er ikki bert kviksilvur, sum er ein dálkingartupulleiki. Evnishópurin, sum vit rópa POPir (Persistent Organic Pollutants) er í stóran mun manngjörður og latin út í náttúruna eftir annan veraldarbardaga. Her er talan um evni sum DDT og PCB (Poly Cloreraoi Biphenylir). Tey eru nú spjadd víða í verðinshøvunum og samla

seg serliga í fitivevnaðin á djórum ovarlaga í føðiketuni, so sum grindahvali og kópi.

Í sambandi við kviksilvurkanningarnar hava vit eisini kannað innihaldið av nøkrum av hesum evnum. Innihaldið av PCB er uml. 2 ppm í feitti úr móðurmjólk hjá føroyskum mammum. Hetta er á leið tað sama, sum vit siggja hjá grønlendingum og øðrum inuittum, sum liva av súgdjórum úr havinum. Hínvegin er hetta eini fimm til

ferð fer fram í samstarvi millum Deildina fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu í Sjúkrahúsverki Føroya og Miljømedicinsku deild á Odense Universitet, verður samstundis framd í Týsklandi og Hollandi. Við at kanna blóð hjá mammuni, blóð í nalvastrongi og móðurmjólk, hevur tað borið til at fáa eina mynd av, hvussu nógvum PCB fostrini hava verið fyri. Barnalækni og sál-arfrøðingur kanna børnini við stuttum millumbili til tess at fylgja menningini hjá hesum børnum. Roynt verður at gera kanningarar í teimum trimum londunum so eins sum møg- ligt til tess at fáa best møguliga grundarlagið at taka støðu út frá. Í lötuni verða kanningar gjørdar av børnum, sum eru 3 1/2 ára gomul.

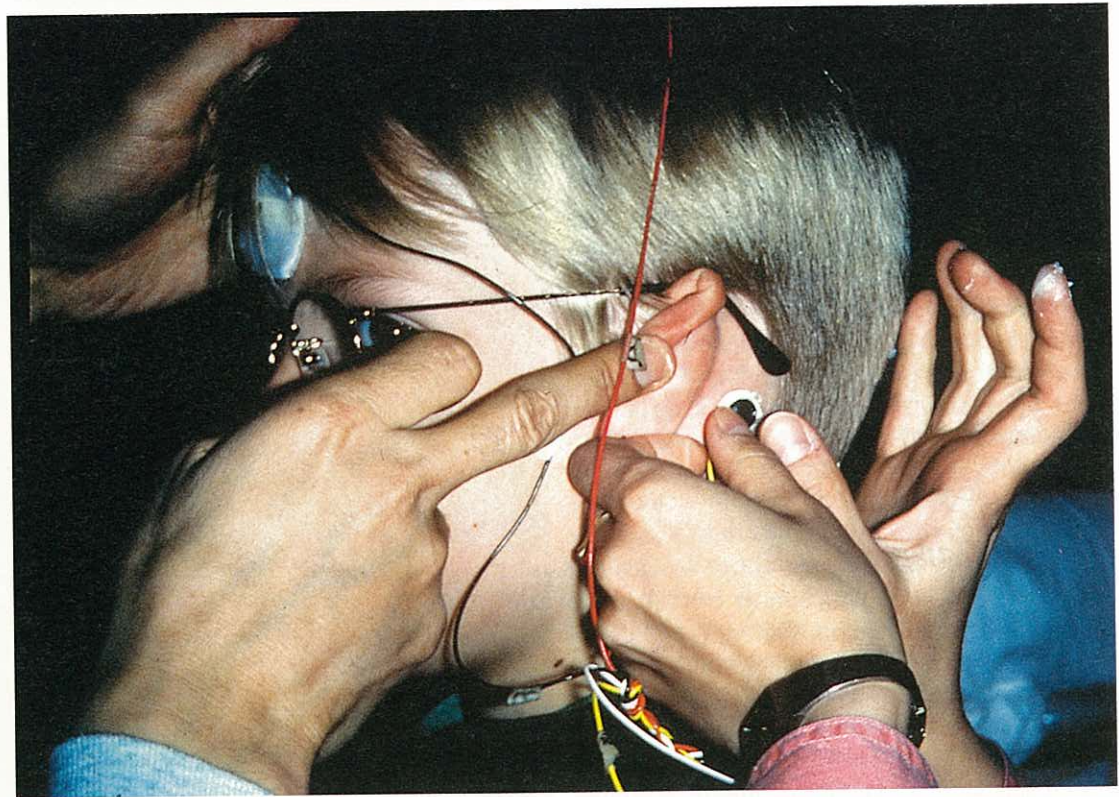
Eisini er illgruni um, at PCBir kunnu virka sum kynshormon, t. d. sum østrogen. Við tað at sáð- kvaliteturin hjá monnum í vesturheiminum tykist at minka, eru ymsar teoriir frammi um, hví so er. Millum hesar eisini tann, at hetta kann hava samband við dálkingarevni sum t.d. PCB. Í lötuni er nýtt kanningararbeiði við at byrja í Føroyum, har blóðroyndir verða tiknar frá nalvasnóri til tess at síggja, um fremmant østrogenvirgni kann ávisast.

tíggju ferðir hægri, enn vit síggja í øðrum lond- um, har fólkioð ikki livir av havsúgdjórnum.

Í 1994 byrjaði ein nýggj kanning av nýføddum børnum í Føroyum. Hesaferð fyri gjøllari at kanna, um PCB hevur árin á menningina hjá barninum. Granskingarætlanin, sum aftur hesa

Fleiri av dálkandi evnunum forganga ógvuliga spakuliga. Hetta merkir, at um vit skulu minka innihaldið í kroppinum, nyttar tað ikki nógv bert at gevast við at eta spik beint fyri ein ætl- aðan graviditet. Í veruleikanum fær nýfødda barnið rættiliga fitt av PCB longu við móður-

Gjøgnum eygað og oyrað koma impulsir, sum ferðast gjøgnum heilan. Tað ber til at máta, hvussu hesir impulsir ferðast (evoked potentials). Her er tað eitt av børnunum, sum fær elektrodir klistraðar uppá høvdið til tess at máta hesar veiku elektrisku streymar.

mjólkini. Skal innihaldið av PCB í konufólki veruliga minka, eru tey noydd at minka um tað, tey eta av dálkaðari havfíti so sum spíki.

Viðvíkjandi kviksilvuri er støðan ikki tann sama, tí har minkar nøgdin í kroppinum rættliga skjótt, tá ið vit gevast at eta kviksilvur. Tað tekur tveir – tríggjar mánaðir at minka kviksilvurið til helvtar. Hetta hevur so við sær, at tað er skilagott at kanna hár og á hesum grundarlagi ráðgeva kvinnum, sum ætla sær at gerast við barn.

í øldir hava livað við havið og av havinum, hava ein sjálvsagdan áhuga í, at djóralivið í havinum ikki verður hótt av eitrandi dálking, sum er framd av gáloysni ella ábyrgdarloysi.

*Pál Weihe, yvirlækni
Deildin fyri Arbeids-og Almannaheilsu*

Umhvøvisfelagsskapirnir – vinir okkara

Umhvøvisfelagsskapir hava leingi verið eftir føroyingum, tí vit drepa grind. Okkara argumentir um, at grindahvalurin ikki er hóttur, tykjast ikki at rína á. Tað er sum at súgdjórini í havinum, so sum hvalur og kópur, verða hildin at hava eina serstöðu millum djórini, sum menniskjað annars gagnnýtir. Hesi djór fáa nærur menniskjaligar eginleikar og rættindi.

Í Føroyum eru vit í dag í tí stöðu, at vit kunnu siga umheiminum rættliga fitt um grindahval og so nú eisini, at hann er blivin so dálkaður, at børn í Føroyum verða ávirkað av tí. Hetta skuldi verið ein góð søk at biðið umhvøvisfelagsskapirnir hjálpt okkum við. Føroyingar mugu royna at fáa allar góðar kreftir, bæði stjórnir og áhugafelagsskapir, at samvirka til tess at halda høvini rein. Vit skulu greiða umhvøvisfelagsskapunum frá, at føroyingar, sum

Um Bente Chris

Við støði í skriftum, sum ein av týðningarmiklastu keldunum til gerandisdagin hjá fólki í farnum tíðum, verður greitt frá eitt sindur um korini, sum Beinta livdi undir.

Lena Nolsøe

Tey trý brotini, sum eru endurgivin her í greinini, eru úr elstu skiftibók fyri Føroyar, "Gejstlighedens Skifteprotokol", fyri árinum 1679-1813.

Fyrsta er skiftiskjalið frá 1754, har arvingarnir eftir Bente Christinu Broberg, ella Beintu, sum hon verður nevnd á føroyskum, í sátt og semju avgera, hvussu tey skulu skifta arvin eftir hana.

Arvingarnir eru Maren Jacobsdatter, einkjan eftir Frideric Jonæssen, elsta barnið hjá Beintu.

Hann var deyður árið fyri, í 1753. Faðirin var Jonas Jonasen, prestur í Norðoyggjum, sum var fyrsti maður Beintu. Annar arvingurin er Christine Maria Aagaard. Hon er dóttir Beintu og annan mann hennara, Niels Gregersen Aagaard, prestur í Vágum. Hinir arvingarnir, sum nevndir verða, eru Jacob Andersen og Bodel Jacobsen. Hetta eru versynir Beintu, sum eru giftir við báðum døtrunum hjá henni, og Peder Ditlefsen Arrhboe, sum eisini var prestur í Vágum og triði maður hennara. Teir, sum undirskriva skiftiskjalið, umboða sostatt børn henn-

tine Broberg

ara, sum hon átti saman við teimum trimum monnum, sum hon varð gift við. Tær báðar – Maren Jacobsdatter og Christine Maria Aagaard – eiga bert arv eftir Beintu og fáa sín part nú.

Peder Arrhboe livdi nøkur ár eftir Beintu, og doyði í 1756. Onki skifti finst eftir hann, og tað kundi bent á, at døturnar og menn teirra hava verið samd um, hvussu tey skuldu býta arvin, eins og tá ið mamman doyði.

Bente Christine Broberg var dóttir sorinskrivaran Peder Sørensen Broberg og Birgitte Marie Jensdatter Bøgvad. Hon giftist við prestinum, Jónas Jónasson, sum hevði verið prestur í Norðoyggjum síðan 1688. Hon var onnur kona hansara. Fyrsta kona hansara æt Anna Catrine Klinte, og tey bæði áttu Joen Jonassøn. Hon doyði í 1691. Harra Jónas doyði í 1700 og Beinta gjørdist einkja fyrstu ferð.

Hon giftist uppafur við prestinum í Vágum, Niels Gregersen Aagaard, sum gjørdist prestur har í 1702. Hann doyði í 1706. Tá skift varð eftir harra Niels í 1707, vóru eftirmaður hansara, Peder Arrhboe og Beinta trúlovaði, og hann verður triði maður hennara. Hon doyr í 1754. Tá eru um 54 ár síðan hon varð einkja fyrstu ferð, so hon man hava verið eini 75 ára gomul.

Skiftir

Kirkjubøkurnar eru fáar, og manntalslistar eru ikki til fyri hetta tíðarskeiðið, og tað er fyrst og fremst almennu skjalfestu skiftunum fyri at takka, at vit í dag hava eina ávísa vitan um Beintu og hjúnafelagar hennara.

Tá ið arvingarnir vóru myndugir og annars vóru samdir um, hvussu skiftast skuldi, var mannagongdin, at skift varð, uttan at myndugleikarnir komu uppí. Arvingarnir eftir Beintu kundu tí boða frá, at tey eru vorðin samd um, hvussu tey vildu býta ognirnar eftir hana.

Hinvegin er nú ikki heilt vist, at arvingarnir hava verið so samdir eftir deyða hennara. Ofta er tað soleiðis, at tá tað er neyðugt hjá fólki at boða frá, at tey eru samd, so er tað tí, at tey hava verið ógvuliga ósamd, og at tað nú endiliga hevur eyðnast teimum at semjast.

Arvur varð býttur soleiðis ímillum arvingar-

nar: Fyrst fekk einkjan aðra helvtina av tí, sum kom til skiftis. Hetta varð sonevndi einkjuparturin. Síðan varð hin helvtin býtt ímillum allar arvingarnar, soleiðis at synirnir fingtu ein bróðurpart og døturnar fingtu ein systurpart, sum var helvtin av bróðurpartinum. Einkjan fekk eisini dupultan part, ein bróðurpart, av hesi helvtini.

Reglan um, at synir arvaðu dupult so nógv sum døtur, var galdandi í Føroyum til lóg frá 1857, sum varð tinglýst árið eftir, ásetti eins arvarætt fyri menn og kvinnur.

Kirkjulig skiftir

Skifti eftir prestar eru innförd í "Gejstlighedens Skifteprotokol". Prestaeinkjur og børn hjá prestum vóru eisini umfataði av kirkjuligum skiftislógdømi, so leingi tey vóru verandi í sama stætti. Sjálvt um tað í 1754 vóru nógv ár liðin, síðan Peder Arrhboe var frákoyrdur sum prestur, verða Beinta og hann hildin enn at hoyra til prestastættina.

Tað gamla var, at hvør stætt sær skipaði fyri sínum egnu skiftum. Í Danmark og Noregi høvdu aðalin, militerið, keypsstaðirnir o.s.fr. síni egnu skiftislógdømi. Í Føroyum var tað bert kirkjan, sum skipaði fyri sínum egnu skiftum, meðan skiftini hjá øllum øðrum hava verið fyriskipaði av sorinskrivaranum.

Fyriskipanin, har hvør stætt hevði sitt egna skiftislógdømi, varð avtikin í 1806. Eftir hetta skuldu øll skifti viðgerast av sama myndugleika. Í Føroyum varð tó hildið fram til 1813 við kirkjuligum skiftum.

Høvuðsorsøkin til, at vit hava almenn skiftir er at verja áhugamálini hjá ómyndugum børnum. Menn vóru fullmyndugir og kundu ráða yvir egnum ognum, tá ið teir vóru 25 ár. Kvinnur vóru í hesum tíðarskeiði í princippinum ongantíð myndugar.

Slektin

Tað er kanska áhugavert at kanna, hvørjir teir eru, sum hittast í prestagarðinum á Viðareidi fyri at gera búgvíð upp eftir Jónas.

Hyggja vit fyrst at teimum, sum skipaðu fyri skiftinum, so var prósturur og bústjórin, Gregers Hansen Varde, stjúkfaðir Jónasar. Hjárítar

Skiftið eftir Bente Christine Broberg

»Anno 1754 d: 29 Juli paa et satt Møde i Thorshavn Blev fremlagt et indbyrdes holden Skifte imellem Arvingerne efter afgangne Bente Christine Broberg lydende som følger: Wi underskrevne og undertegnede Arvinger efter Sl. Afgangne Bente Christine Broberg, Hr. Peder Arrhboes, nemlig: jeg Maren Jacobsdatter, Sl: Sorenskriver Frideric Jonæsens Enke paa egne og mine Børns vegne, samt jeg Christine Maria Aagaard og jeg Jacob Andersen i Sandevaag paa min Hustrues vegne, tillige med jeg Bodel Jacobsen af Gaasedal og paa min Hustrues vegne, gjøre herved bekendt, at wi indbyrdes og udi mindelighed paa efter følgende maade ere forenede om den arv os enhver i sær efter bemælte Bente Christine Broberg er tillfaldne saaledes, at jeg Maren Jacobsdatter paa egne og Børns vegne vil være for nøjet med for min og børns Arvelod, saavel udi løst som fast med En Gylden Jord i Nolsøe a Michels Bøe kaldet, liggende med sin tilhørende hane; ligeledes og jeg Christine Maria Aagaard med En Gylden Jord i bemælte Nolsøe a Michels Bøe med sin tilhørende Have, der udgior for Leye 4 Fl. skriver fire Gylden Jord, hvilket validerer os pro quoto for fuld Arvelod, saa vi alle vores Arvinger i Sterboet efter overbemælte sl. Bente Christine Broberg ey videre vil og skal have at prætere eller fordre; men hvis øvrigt som findes og hende har tilhørt, være sig Jord eller Løsøre, paa hvad sted det kan beligge, skal tilhøre Jacob Andersen, Sandevaag og Bodel Jacobsen Gaasedal, saa vi, som nælt ere, eller vores Arvinger ey noget skal have at anke eller kiære; Det vi og her neden under med vores Hænders underskrift verifiserer, som vi og tillige haver ombedt tvende gode Mænd dette med os til vitterlighed at underskrive. Thorshavn d: 14 Martii 1754. Maren M: J: D: Jacobsdatters navn som Laugværge for min Moder, Jacob Eisenberg. – Jacob Andersen. Bodel Jacobsen. Christine Maria Aagaard, som formynder Joen Michelsen. Til vitterlighed efter begierning underskriver Joen Thomasen. Simon Christiansen.«

Anders Knudsen Lemvig var giftur við systur fyrru konu Jónasar. Notarius, Christoffer Lavendsen Müller, var giftur við hálv systur Jónasar.

Annar formyndarin fyri móðurarvin hjá Joen Jonasen, sonin hjá Jónas, sum hann átti við fyrru konu sínu, var Johannes Bærentsen við Sjógv í Kollafirði. Hann var hálvbeiggi mammu Jónas. Hin formyndarin var Hans Hansen úr Uppsølum norðuri í Vági. Mamma hansara var systir Johannes Bærentsen. Formyndarar fyri faðirarvin hjá Joen Jonasen vóru Peder Samuelsen úr Lamba og Berent Hansen úr Gerðum, norðuri í Vági. Hin fyrri, Peder Samuelsen, var syskinabarn Jónas og eisini giftur inn í prestaætt. Hin seinni, Berent Hansen, sýslumaður í Norðoyggjum, var beiggi áðurnevnda Hans Hansen úr Uppsølum.

Formyndarar fyri faðirarvin hjá Friderik, sonin hjá Beintu og Jónasi, vóru Morten Mortensen, sorinskrivari, úr Hoyvik og Poul Joensen av Oyri. Teir báðir vóru giftir við hvør sínari systur hjá Jónasi.

Áhugamálini hjá børnunum og harvið ognunum í ættini hjá Jónasi vóru avgjørt væl umbodaði.

Einkjur høvdu eina serstöðu í mun til aðrar kvinnur. Tær vóru myndugar uttan mun til aldur. Tí hevur Beinta ikki formyndara fyri seg, men 'lavværge' ella lógverja. Einkjan kundi tó bert eftir avtalu við hann ráða yvir eignari ogn.

Til lógverja hevði Beinta hin navnframa Guttorm Rasmussen, Guttorm í Múla. Hann var

kirkjuverji. Í roknskaparbókini fyri Norðoya prestagjald sæst eisini, hvussu Guttormur sum lógverji saman við Beintu skrivur undir, tá ið hon fær sín part av inntøkunum í tí sokallaða náðinsárinum, sum meira verður nevnt um seinni.

Tað eru imillum mætastu menn í samfelagnum, sum skipa fyri skiftinum eftir harra Jónas. Harra Niels og ætt hansara vóru ikki so samantvinnaði við prestastættina og tær ráðandi ættirnar, so uppmøtingin við seinna skiftið er ikki so imponerandi. Einasti av prestunum, sum skipaði fyri skiftinum eftir Niels, og sum hevði samband við ætt hansara, var prósturin Christian Jensen Fers. Í fyrru giftu hevði hann verið giftur við mammu Niels.

Einastu arvingarnir vóru Beinta og Christine Marie, dóttir hennara og Niels. Beinta hevði komandi mann sin Peder Arrhboe og ein mann á staðnum at umboda seg, og formyndari fyri dóttirina var kirkjuverjin í Sørvági.

Umstøðurnar hjá prestunum

Ilt er at meta um fíggjarligu umstøðurnar hjá prestunum. Stórir munur var á nettoognunum í búgvunum eftir harra Jónas og harra Niels. Harra Jónas, sum hevði verið prestur í mong ár, hevði eina nógv størri ogn enn Niels, sum bert hevði verið prestur í fá ár.

Inntøkan hjá einum presti tá var einar 20-30 gyllin um árið í presttali. Hetta var umleið eitt skinn fyri hvønn, sum fór til altars. Ein triðing

av tiggjundini fekk presturin um hetta mundið. Aftur at hesum inntøkum var so tað, sum jørðin, sum hoyrði til kallið, gav av sær. Henda inntøkan var uttan iva høvuðsinntøkan hjá prestinum, og har presturin beinleiðis kundi hava ávirkan á sína inntøku.

Hjúnaløg

Tá ið ein nýútbúgvín prestur tók við einum kalli, var hann vanligi ógiftur. Hann giftist so við einkjuni eftir undanmannin ella dóttur hansara.

Onki óvanligt var í giftarmálunum hjá Beintu í so máta. Harra Jónas gjørdist einkjumaður, og hann giftist við Beintu. Tá ið harra Niels doyði, giftist Beinta við eftirmanni hansara, harra Peder Arrhboe.

Tað, sum er óvanligt við giftarmálunum hjá Beintu, er, at hon bleiv ikki gift við eftirmanninum hjá harra Jónasi, Hans Christiansen Ferlev. Eftir øllum at døma var hann longu giftur við Lorentze Lauritsdatter Boye, tá ið hann kemur til Føroya. Hvussu tað so enn er komið í lag, so verður hon í staðin gift við tí næsta ógifta prestinum, sum kemur til Føroya, vága-

presti.

Prestaeinkjur høvdu rætt til at búgva á prestararøinum og fáa ein part av inntøkunum í eitt ár – kallað náðinsárið – eftir at maðurin var deyður. Henda rætt hevur Beinta brúkt. Harra Jónas doyri í 1700, men skiftið er ikki endaliga avgreitt fyrr enn í juni 1702. Av skiftinum sæst eisini, at búgvið skyldar prestinum hr. Hans Ferlev 38 gyllin. So Beinta og húski hennara munnu hava búð longri í Ónagerði enn náðinsárið.

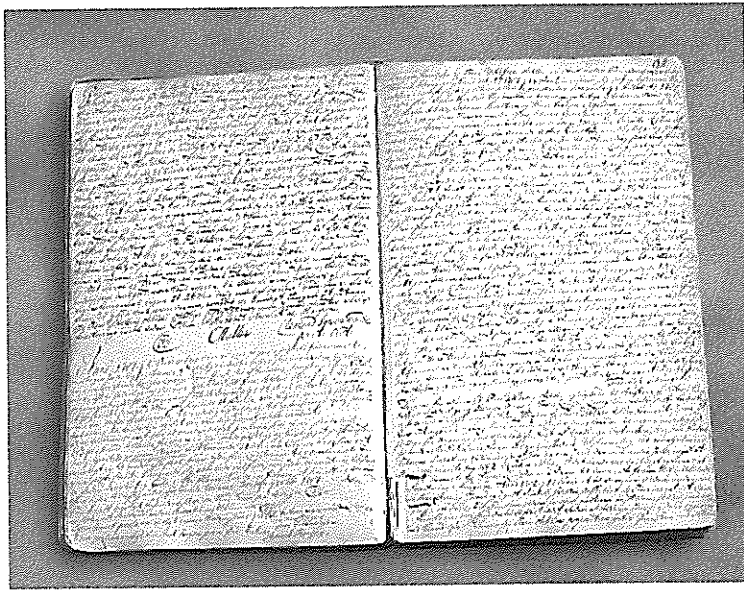
Munir á skiftunum

Tær samlaðu ognirnar í búnum eftir Jónas Jónsson verða virðismettar til 1904 gyllin, búgvið eftir Niels Gregersen Aagaard verður virðismett til 1060 gyllin.

Stórur munur er á jarðarognunum, somuleiðis á bátum og neystum í skiftunum. Meðan hr. Niels eigur eina mørk, sum er mett til 100 gyllin, so eigur hr. Jónas góðar 3 1/2 mørk. Henda ognin var mett til 461 gyllin.

Hesin munur er hinvegin ikki galdandi, tá talan er um skreytlutir, búnyttur, seingjarklæðir, linklæðir o.t. Í báðum skiftunum eru silvur-

kannur og -bikør, krystallfløskur og -gløs, umframt nógvar messing- og tinlutir, og virðismetingin er umleið hin sama.

Týdningarmesta munin ger tó skuldin. Búgvíð eftir harra Jónas hefur eina skuld upp á umleið 800 gyllin, soleiðis at um 1100 gyllin koma til skiftis millum arvingarnar. Skuldin í búnum eftir harra Niels er 1034 gyllin, móti ognunum upp á 1060 gyllin, so bert 26 gyllin vera eftir.

Størsti kreditorin í búnum eftir harra Niels var Jørgen Knudsen, sum varð keypmaður í Føroyum í 1705, og hann hevði 308 gyllin til góðar.

Tá ið Niels og Beintu hava sett búgv í Vágum, sær tað út sum, at tey hava roynt at varðveitt tann livifót, sum Beinta var von við. Niels var jú ikki av múgvandi ætt, og tá hann bert er prestur í 4 ár, nær hann ikki at gjalda skuldina, sum hann mann vera komin í av hesum.

Festargávan

Undir viðgerðini av búnum eftir harra Jónas kemur fram, at Beinta hevur fingið arv eftir pápa sín, sum var deyður árið fyri. Henda upphædd skuldi sjálvsagt teljast við í búgvíð. Elsti sonur Jónas hevði ikki fingið arvin eftir móður sína, so henda upphædd skuldi dragast frá.

At enda spyrja formyndararnir, sum umboða áhugamálini hjá børnunum, Beintu, um hon hevði fingið festargávu. Hon svarar, at hon hevur fingið 3 gullringar, men at hon sjálv hevur goldið teir, eftir at hon er komin í hjúnalag. Formyndararnir meta, at tá ringarnir eru goldnir eftir at Beinta og Jónas vóru gift, skulu teir teljast upp í búgvíð. Hesir ringar munnu hava verið virðismiklir fyri Beintu, tí hon avgjórði eftir hetta krav, at siga frá sær bróðurpart síni, - 278 gyllin - t.v.s. hennara partur av tí helvtini av arvinum, sum hon skuldi deila við børnini, heldur enn at missa festargávuna.

Festargáva ella festargull eru vanlig í hægri stættunum í norðurlendskari miðöld. Sum arvaforsskot fekk brúðurin heimanfylgju frá foreldrunum og festargávu frá brúðgóminum. Festargávan skuldi vera eins stór og heimanfylgjan. Hetta var hennara serogn og trygd hennara um hon bleiv einkja. Seinni gjørdist vanligt, at brúðrar í staðin fingju morgungávu. Hetta var gáva, hon fekk morgunin eftir brúðarnáttina. Ofta vera hesi gávuheiti tó brúkt hvørt um annað eins og her. Beinta sigur seg ikki at hava fingið gullringarnar fyrr enn eftir brúðleypið, tí kann hetta ikki vera ein festargáva, sjálvt um skrivarin nýtir heitið.

Beinta velur at hava ringarnar og istaðin frá-siga sær ein part av arvinum. Soleiðis kemur festargávan í hesum førinum at hava sína

Inngangur til skiftið eftir Jónas Jónsson

Anno 1702 dj. ottende Juny blef schiffte holden paa Onegeerd præstegaard i Videre. Efter hæderlig og vellærde Mand Hr. Jonam Jonæsen Færøe forrige Sognepræst til Nordørne. Efter Forregaaende lovlig registrering oc udgangen proclama. Til samme schiffte at forvalte mødte Provsten Erv. Hæderlige oc Højlærde Mand Mag. Gregers Hansen Warde Sognepræst til Nordre Strømøes menigheder, Hæderlig og Wellærde Hr. Andres Knudsen Lemvig Sognepræst for Østerøe som Bisiddere oc Hr Christopher Lavridsøn Müller i Qvívig som Notarius. Paa Enkens vegne mødte hendis. Lauverge Gutorm Rasmussen paa mule.

Børnene oc arvingerne i Sterboen ere Joen Joensøn oc Friderich Joensen formynderne, som vare forordnede og overværende paa schifftet vare effterfølgende, navnlig Johannes Berntsøn ved Siøv i Koldefjord oc Hans Hansøn paa Opsaler i Vaag i Bordøe begge formynderne for Joen Joensøns Mødrene Arvf - for Joen Joensøns fædrene Arf Peder Samuelson paa Lamhaug i Østerøe oc Bernt Hansøn paa Gierdum Sysselmand i Norderørne - for Friderich Joensøns Fædrene Arf Morten Mortensøn Højvig Thorshavn Velforordnede Landsschriver paa Færøe oc Povel Joensøn paa Øre i Østerøe I hvis sted mødte Nichas Niclasøn paa Duegaard i Saxen i Strømøe at være paa deris myndlings bolsted.

Inngangur til skiftið eftir Niels Gregersen Aagaard

Anno 1707 d. 21 Januarii blef Skrifte holden udi Jensegierde Præstegaarden udi Vagøe efter Hæderlige og Vellærde Mand Hr. Niels Gregersen Aagaard forrig Sognepræst til Vagøe Menigheder efter Forgaaende lovlig Registering og udgange proclama. Til samme Skifte at forvalte mødte Prousten Velærværdige, Hæderlige og Vellærde Mand Mag. Christian Jensen Fers, Sognepræst til Thorshavn og dets annexer, Hæderlige og Vellærde Hr. Christopher Lauritsen Müller, Sognepræst til nordre Strømøes Meenigheder, Hæderlige og Vellærde Hr. Clemend Jensen Færøe som Notarius.

Paa Enkens vegne mødte hendis Laugværge, Ærlige og Velagted Joen Jacobsen i Sandevaag; hendes Festmand Hæderlige og Vellærde Hr. Peder Ditlefsen Arhboe, Sognepræst til Vagøes Menigheder var og self overværendes. Børn og Arfvinger i Sterfboen var ingen uden Christina Marie Nielsdatter Aagaard, hvis formynder Simon Johannesen, Sørvaag og som mødte paa Sterfboet.

gomlu funktión sum eitt slag av arvaforskoti.

Brúkslutir

Lucas Debes leggur í frásøgn síni um viðurskiftini í Føroyum eini 30-40 ár frammanundan, dent á tað einfalda lívið, sum føroyingar livdu. Til dømis sigur Lucas Debess um seingjarklæðini: 'Deres Sengeklæder ere ogsaa enfoldige, de ligge paa det bare Hø med et Stykke Vadmæl paa'.

Uppgerðirnar yvir ognirnar hjá hesum báðum prestunum, bera tó boð um munandi størri luksus. Virðismiklast av seingjarklæðunum er tað, sum í fyrri skiftinum verður nevnt 'sparlagen' og sum í seinna skiftinum verður nevnt 'omhang'. Hetta eru bæði heiti fyri eitt slag av himmali yvir seingina. Hann var úr tafti við kappa og tilhoyrandi silkiteppi. Metingin er í báðum førum 25 gyllin. Til samanberingar kann nevast, at í somu skiftum er hetta ájavn við tað, sum 5 kýr verða virðismettar til.

Bæði í Ónagerði og Jansagerði hava verið gardinur. Fyrri uppperðin nevnir '5 stykker kattuns (t.e. bummull) Windue gardiner' og seinna '4 lærite Gardiner i stor stuen'. Úti í Europa vóru gardinur brúktar í múgvandi húsum longu frá 14. øld, men ikki fyrr enn í 17. øld gerast gardinur vanligar hjá teimum múgvandi í Norðurlondum.

Klædnabúni

Skiftisuppperðir eru eisini góðar heimildir til at lýsa onnur viðurskifti í gerandislívinum. Vit kunnu í hesum skiftum fáa eina hóming av, hvussu prestar tá á døgum gingu ílatnir. Til dømis sæst, at harra Niels átti parúkk, men tað átti harra Jónas ikki. Parúkkar gerast móti hjá monnum seinast í 17. øld, og tann yngri av prestunum, Niels, hevur fylgt hesum mótanum. Prestarnir gingu tá sum nú í prestakjóra.

Prestakjólin varð ikki bert brúktur, tá prestur var í kirkjuni, men var vanligi gerandisbúni. Jónas læt eftir seg ein nýggjan og ein gamlan 'samarie' við fóðri, sum er gamalt orð fyri prestakjóla. Teir verða virðismettir til ávikavist 5 og 6 gyllin. Harumframt hevði hann eisini reisukyrtil úr vadmali.

Klæðini hjá Niels Aagaard høvdu størri virði. Hann hevði ein sokallaðan veingjakjóla, sum varð virðismettir til 40 gyllin, ein undirkyrtel fyri 24 gyllin, umframt, sum tað stendur í skiftinum 'en gammel vent daglig kiole' fyri 4 gyllin. Hann hevði eisini sovorðið fint sum ein kattuns slobrokk.

Orsakirnar til at klæðini hjá harra Nielsi verða virðismett so høgt, man bæði vera, at tey eru meiri nýmótans, og at tey ikki hava verið serliga nógv brúkt. Harra Niels var sum kunnugt bert prestur í 4 ár.

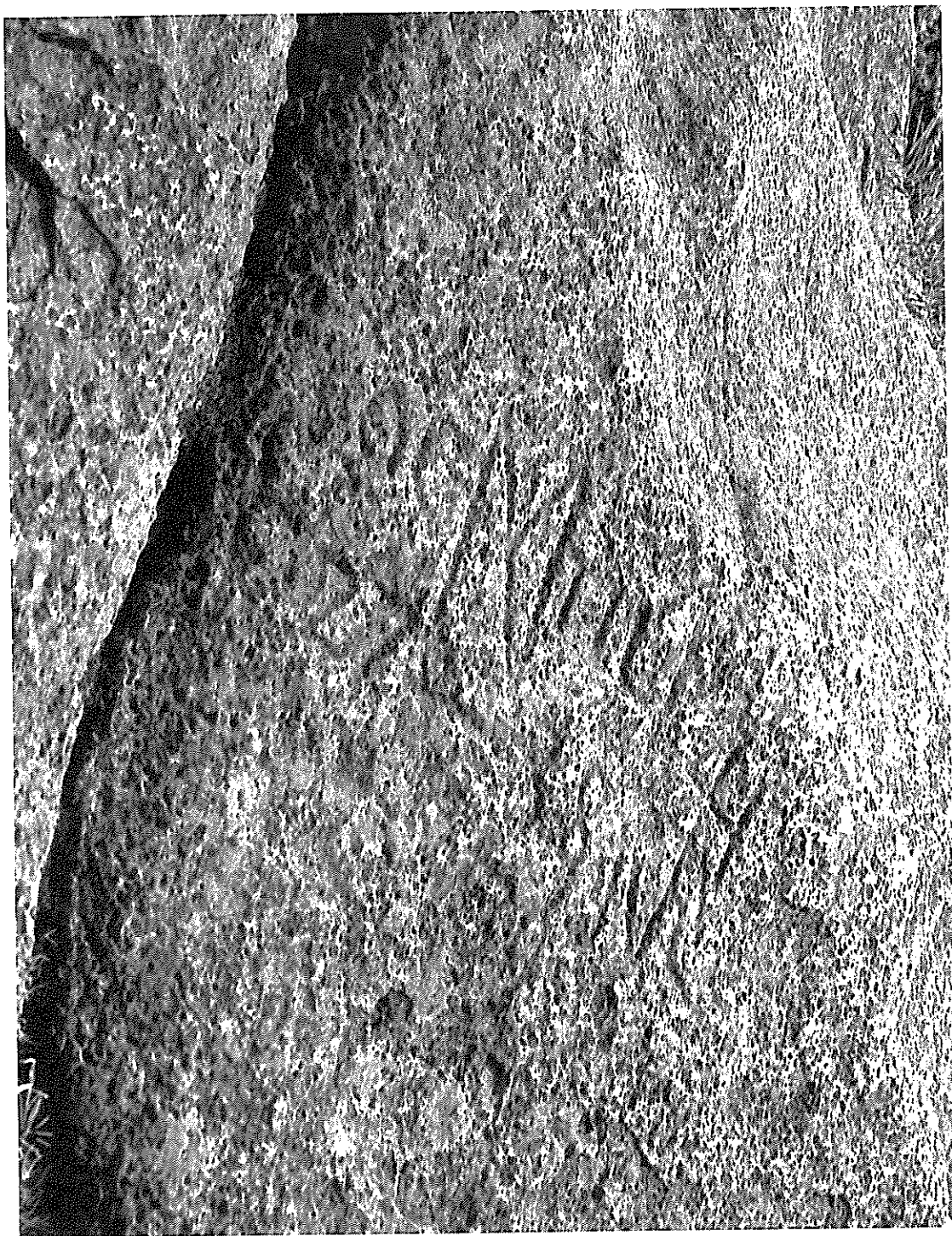
Skrivligu heimildirnar, sum viðvikja tí søguliga persóninum, Bente Christine Broberg, lýsa kanska ikki so væl hana sjálva, kanska heldur tey, sum livdu rundan um hana og saman við henni, eins og tættir í umstøðum teirra. Fyrstu tíðina, meðan hon var gift við teimum báðum fyrru monnunum, hevur hon ivaleyst livað í góðum figgjarligum korum. Broyttu umstøðurnar hava gjørt, at kor hennara versnaðu við árunum, og soleiðis sum støðan hjá kvinnum var tá á døgum, er ivasamt hvussu stóra ávirkan hon hevur havt á, hvussu lívið lagaði seg hjá henni.

Heilt á berum hava hon og seinasti maður hennara neyván sitið. Av skiftinum eftir Beintu skilst, at arvurin hjá teimum báðum elstu børnunum er 1 gyllin í jørð í part. Við tágaldandi arvareglum, so koma vit fram til, at Beinta og Peder Arrhboe hava havt eina ogn, sum svarar til virði upp á einar 8-10 gyllin. Heilt onki er tað ikki, og ið hvussu er nógv mikið til at arvingarnir hava hildið tað verið neyðugt at gera eina skrivliga semju.

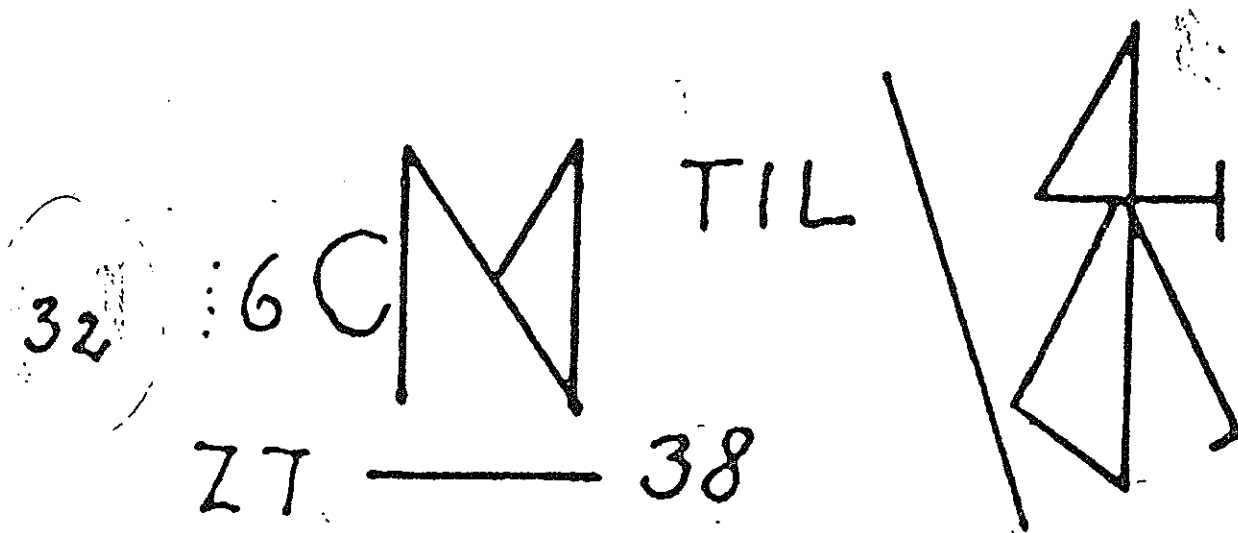
Lena Nolsøe
Søgufrøðingur
Landsskjalasavnið

Búmerkini hjá Jón Heinasyni og Mikkjali í Lamba á Tinganesi

Gongur tú og melur ytst á Tinganesi uttanfyri Skansapakkhúsið seint eitt summarkvøld ella ein vetrardag, tá sólin stendur lágt, ber væl til at fáa eyga á ymist, sum er rist í klettin: Bókstavir, árstøl, búmerkir ella bara strikur. Tekin, sum eru tvør- lig at skilja í dag, tí eingin minnist, hvør ið átti tey.

1. mynd: Foto av búmerkinum <MJ til JH>

Rolf Guttesen

Tey flestu, sum hava søguligan áhuga, munnu hava sæð *sólurid*, sum er lætt at finna, sjálvt í mjørka, tá at kalla eingir skuggar eru at lyfta hesi veiku relieffini fram úr grótinum. Eisini er nokkso lætt at finna búmerkið hjá *Peter Jacobsen*, bónda í Kirkjubø, sum var lögmaður 1588-1601. Tað er rist í steinin, kallaður tingsteinurin ella tingborðið (S. Petersen, s. 74), sum liggur eystast og innaliga á nesinum.

Men har eru eini 50-70 merkir tilsamans, og tey flestu eru ógvuliga ring at fáa eyga á. Sjálvt tá tú veitst, at tey eru har, kunnu tey til tíðir vera aldeilis ósjónlig. Sámali Petersen, sum var landsstýrismaður í 1968-72, brúkti ein part av embætistíðini til nakað, sum verður ein standandi varði eftir hann. Hann skimaðist har úti, fann, skrivaði upp og teknaði inn á kort, hvar hann hevði funnið eitt merki. Úrslitið bleiv prentað í *Fróðskaparriti*, 20. bók, 1972. Eg havi sjálvur hesi seinastu árin roynt at funnið aftur tað, sum Sámali Petersen skrivaði upp. Tað hevur gingist so hampuliga, tó ikki alt er funnið enn, men okkurt nýtt havi eg eisini verið varur við. Í greinini, sum Sámali Petersen skrivaði, royndi hann ikki at gíta, hvør ið hevði rist ella átt hesi merki, hóast mong eru týðuligir forbókstavir (initialir): LIVA, AMA, HP, TN, SA, JJH og fleiri onnur.

Roynd at týða tvey búmerkir

Eg skal nú royna at týða tvey merkir, og geva mitt boð upp eigarnar. Tey finnast einar 2-3 metrar sunnanfyri *sólurid*, vestantil á nesinum. Í greinini hjá Sámali Petersen hava tey nr. 32 (NB! hann uppfataði tey sum eina heild), sum

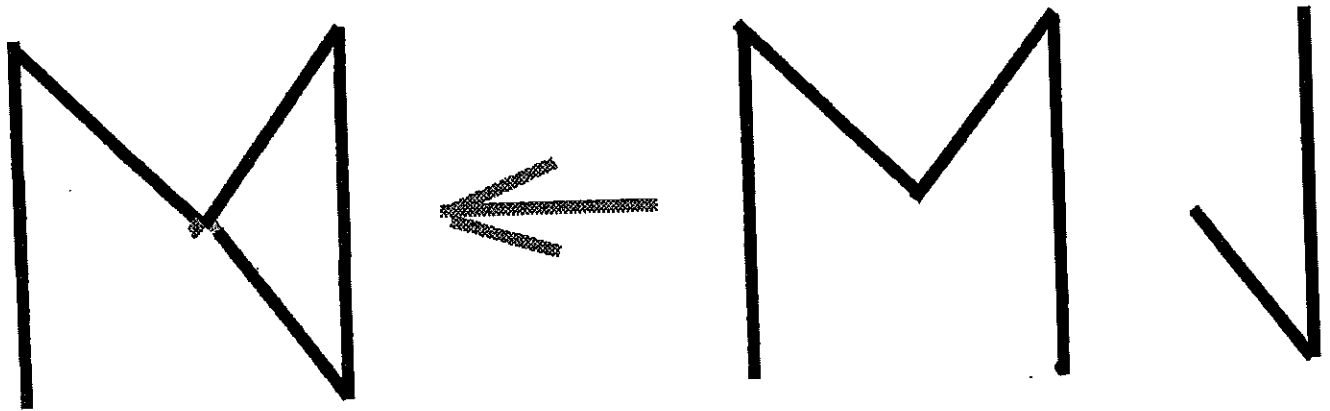
her er endurgivin sum mynd 2. Eg havi kannað tey á staðnum, teknað tað, sum eg sá í ymskum ljósi, tikið myndir, eisini stereoskopiskar, so tað hevur verið gjørligt heima við hús at fáa veruleikan endurgivnan í 3-dimensionalum formi.

1. stig. Høvuðselementið í vinstra parti av merkinum líkist einum stórum N við skák-niðurstriku frá høgri loddrættu striku, ella einum M við skák-uppstriku frá høgri loddrættu striku. Mín útlekking er, at hetta er eitt M og ikki eitt N, tí skákstrikan frá vinstri loddrættu striku ovast oman til høgri loddrættu striku niðast er ikki púra bein, har er ein lítill vinkul á, og strikan er ikki bein, soleiðis sum Sámali Petersen hevur teknað hana (mynd 2). Steinhøggarin hevur fyrst gjørt eitt M, og so høgt skákstriku upp frá høgri loddrættu striku, og tá er hesin vinkul komin, helst óvart.

2. stig. Eg meti, at hetta merkið er ein samanseting ella samanskriving av einum M og einum J, sum vist er í mynd 3. Tá ið eg havi forklárað næsta høvuðselementið í kompleksinum, skal eg geva eitt boð uppá, hvør maðurin er.

3. stig. Merkið í høgri síðu av kompleksinum fái eg til at vera eina samanseting av einum J og einum H. Tekningin hjá SP er ikki heilt neyv. Nakrar náttúrligar kullur og rivur hevur hann fingið til beinar strikur, og tann langa strikan, sum er millum JH-merkið og TIL, er ikki høgð, men er komin, tí ein fin riva er í steininum har. Og høgri síðan av H'num er alt ov stutt. Samanber mynd 4 og 2. Tann 4-tals-líknandi parturin av JH-búmerkinum kallar SP í øðrum sambandi ein merkurstav. Merkur ella Hermes vóru gudar fyri handli, ferðing og tíðindaflutningi. Tó sigur Schwarz-Winklhofer, at ofta er lika

2. mynd: Strikumyndin hjá Sámali Petersen

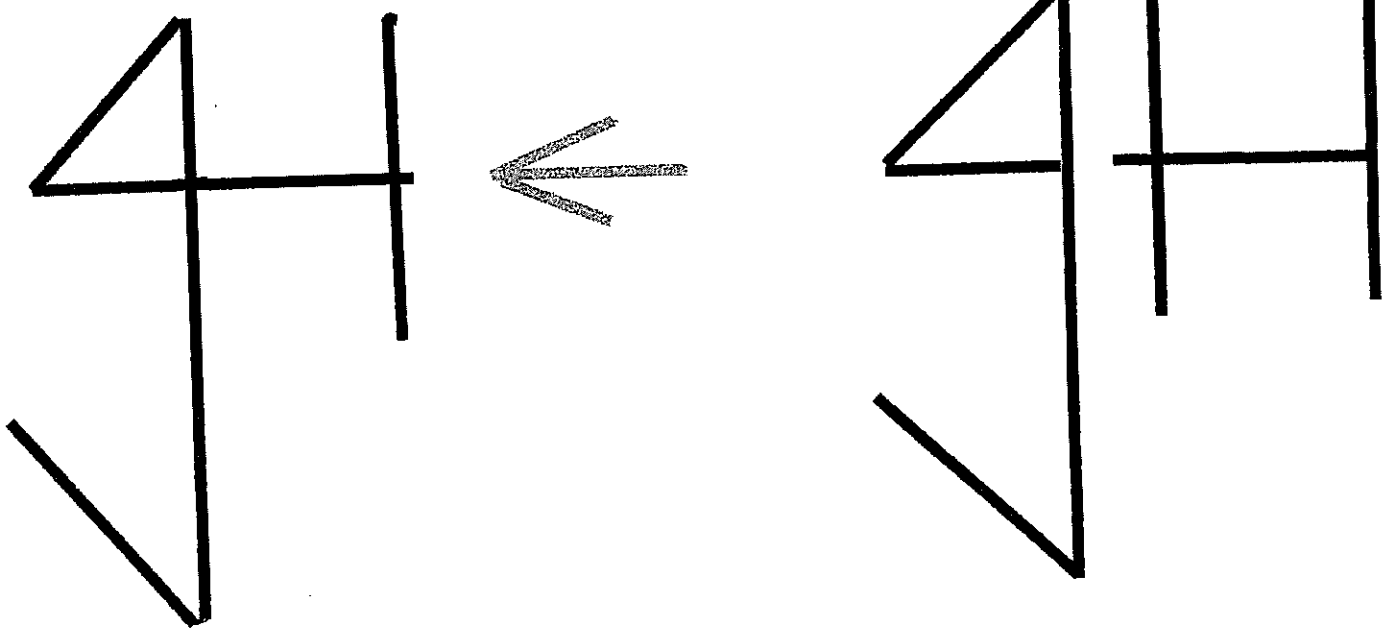
3. mynd: Forklárang
M ← MJ

rætt at týða hetta merkið sum eitt Jupitermerki. Jupiter verður oftast javnsettur við Zeus ella Tór í norrønu guda-læruni.

Tað kann í Tinganes-sambandi undra, at so nógvir merkurstavir skulu vera her á gamla tingstaðnum, tá tað einahelst munnu vera lögmennt og lög-rættumenn sum hava sett síni merkir her, og ikki handilsforvaltarar og aðrir keypmenn. Jupiter ella Tór hóska betri: Tann størsti, tann í Tórshavn.

4. Stig: Undir MJ merkinum standa nøkur tøl, helst árstøl. Eg fái sama úrslit sum SP, týðuligt er at síggja 27-38 við langari striku ímillum. Vinstrumegin eru nakrar ótýðuligar strikur, móguliga eitt 6 ella 0? SP hevur ikki nakað á hesum stað. Uppi yvir lesur SP 6C og kanska við striku ella 1 frammanfyri. Strikan ella 1-talið er ikki sjónligt, og 6-talið fái eg bert til eitt 0. Hvat kann sigast um hetta? Árstøl við tolu-ligari vissu eru bert: 27-38. Sum eina hypotesu at arbeiða við roynd vit so 1600-talið.

4. mynd: Forklárang JH

5. Stig. Mín útlekking er nú hendan: MJ er Michel Joensen ella Mikkjál í Lamba, og JH er faðir hansara Joen Hejnesein ella Jón Hejnason.

Hværjir vóru so hesir menn?

Jón Hejnason var bróðir Magnus Hejnason, ið vóru synir Heina Havreka. Jón var føddur 1541 í Eysturoynni, og Heilskov sigur, at hann doyði 1589, stutt eftir at hann frætti um deyðadóm Magnusar. Sørleie ivast í hesum, og heldur seg kunna dokumentera, at Jón var í Bergen í 1597, og at hann helst doyði eftir 1602. Jón Hejnason var lögmaður 1572-1588. Hann var kongsbóndi í Lamba og í Søldarfirði og átti ella festi haraftrat jørð víða hvar í Føroyum. Hann hevur helst verið av rikastu monnum í Føroyum tá.

Jón fekk 10 børn, og 4. barnið ella elsti sonurin var nevndi Mikkjál, føddur kanska umleið 1580 og deyður í 1646 (Zachariassen s. 308) ella 1648 (Skarði, s. 146). Hann var kongsbóndi í Lamba og átti, sum pápin, haraftrat nógva jørð.

Hann var lögrettumaður í 1615, tá elsta varðveitta tingbókin tekur við, og hann heldur fram til 1641, tá hann skrivaði undir í Tingbókini. Árið eftir er annar maður komin í hansara stað. Eisini var hann sýslumaður í Eysturoyinni 1623-1640, tá sonurin Samuel Michelsen tók við. Men hann bleiv ongantíð lögmaður, tí, sum Louis Zachariassen (s. 301) tekur til: »Ættborin skuldi hann verið til lögmannsembætið, táíð Sakaris Tormóðsson fall frá 1628, men lögretturinn valdi tá annan mann til at seta í lögmannsstólin, Jóan Justinusson, bónda á Kellingagarði í Hattarvík.«

Eitt klændursvætti hevur hann verið. Hann fordi nógvar sakir móti øðrum, og nógvar sakir vóru fardar móti honum. Hjúnarbandið við konuni Magdalenu man hava verið bedrøviligt. Á lögtingi vitnaði hon móti honum, og hann móti henni.

6. stig: Men eg dugi ikki at siga nakað serligt um árstølini, sum vísa til tíðarskeiðið 27-38, uttan tað, at hann var lögrettumaður tá, men tað var hann eisini áðrenn og aftaná. Men heldur ikki árstalið í búmerkinum hjá Peter Jacobsen, 1589, visir nakað annað enn helst tað árið, tá merkið var høgt í klettin. (Hann gjørdist lögmaður árið fyri). Hálvan metur frá PI búmerkinum stendur heilt týðuligt ANO 1609. Hvat ið hendi á lögtingi hetta árið, vita vit ikki. Havnar kirkja bleiv helst bygd og vígd (Madsen), men eingin nýggjur lögmaður tók við.

7. stig: Millum bæði búmerkini stendur TIL. Hetta kann tolkast á tann hátt, at tað merkir

”hjá”, ella MJ hjá JH, her kanska brúkt sum sonur, arvingi hjá ella arvtakari eftir.

5. mynd: Min strikumynd av ”MJ til JH” búmerkinum

Hetta bendir so alt á, at vit á Tinganesi hava tvey búmerkir í einari heild, sum vísa initialini hjá feðgunum Joen Hejnesen, lögmanni, og Michel Joensen í Lamba, lögrettumanni. Tveir ríkmenn úr hægstu maktelituni í teirri tíðini.

Andersen, N. (1897): Færøerne 1600-1709. Kjøbenhavn, endurprent Tórshavn 1964.
 Heilskov, Chr.(1916): Af den Heinesenske Slægts Saga. København
 Madsen, Heine (1990): Færøerne i 1000 år. Vadum
 Petersen, Sámal (1972): Tingstaðurin á Tinganesi. Fróðskaparrit, 20. bók. Tórshavn
 Schwarz-Winkhofer & Biedermann (1980): Das Buch der Zeichen und Symbole. Graz
 Skarði, Símun av (1922): Lambahjúnini Mikkjál og Magdalena. Varðin 2.bd., 1916.
 Sørli, Mikjel (1936): Et par Notitser til færøisk Historie. Varðin 16.bd. Tórshavn
 Tingbókin 1615-1654. Einar Joensen útg. Tórshavn 1953.
 Zachariassen, Louis (1961): Føroyar sum Rættarsamfelag. Tórshavn.

Á Interneti eftir upplýsingum um útbúgvingar

Internetið kann sum kunnugt brúkast til so mangt. Í hesi greinini verður nortið eitt sindur við Internetið sum upplýsingar- og kunningarmiðil.

Location: <http://www.uvm.dk/index-link.shtml>

Live Home Page Net Search Apple Computer Apple Support Apple Software

Anden uddannelsesinformation

[Web-oversigt på danske uddannelsesinstitutioner](#)
[Ocha - Nordisk Skolebrev](#)
[Andre hvide undervisningsministeriet](#)
[Links til ressourcer om uddannelse](#)
[Uddannelse på dansk.dk](#)
[R.U.E.s uddannelser og Internet-uddannelser](#)
[Månvej 1997-98 \(Uddannelsesmuligheder efter 9. og 10. klasse\)](#)
[Uddannelses- og Erhvervslovet 1997-98](#)
[\(Beskrivelse af 250 uddannelser samt optagelsesregler\)](#)
[Vider - informationssystem om voksne uddannelser](#)
[Om at studere i et andet EU-land](#)

[Tilbage til hovedsiden](#)

 Undervisningsministeriet

Erhard Jacobsen

Sum kunningaramboð hevr Internetið avgerandi fyrimunir fram um aðrar fjølmiðlar, tað veri seg faldarar, handbøkur, blaðgreinir, lýsingar, útvarps- og sjónvarpsendingar, serliga tí at upplýsingar á Interneti altíð eru tøkari og skjótt er at dagføra tær.

Internetið vinnur eisini á flestu øðrum kunningarmiðlum, bæði tí at tað er biligt at leggja kunningartilfar á Internetið, og tí at møguleikarnir at náa nógvum fólki við hesum miðli eru so stak góðir.

Av tí at so lætt er at dagføra upplýsingar á Interneti, er lætt at hugsa sær, at tær upplýsingar, sum vit finna her – um tær annars í aðrar mátar eru rættar – eisini eru eftirfarandi.

Mynd 1: Brot úr yvirtitnum á heimasíðuni hjá danska kenslumálaráðnum

Location: <http://link.bubl.ac.uk:80/he>

Live Home Page Net Search Apple Computer Apple Support Apple Software

BUBL LINK

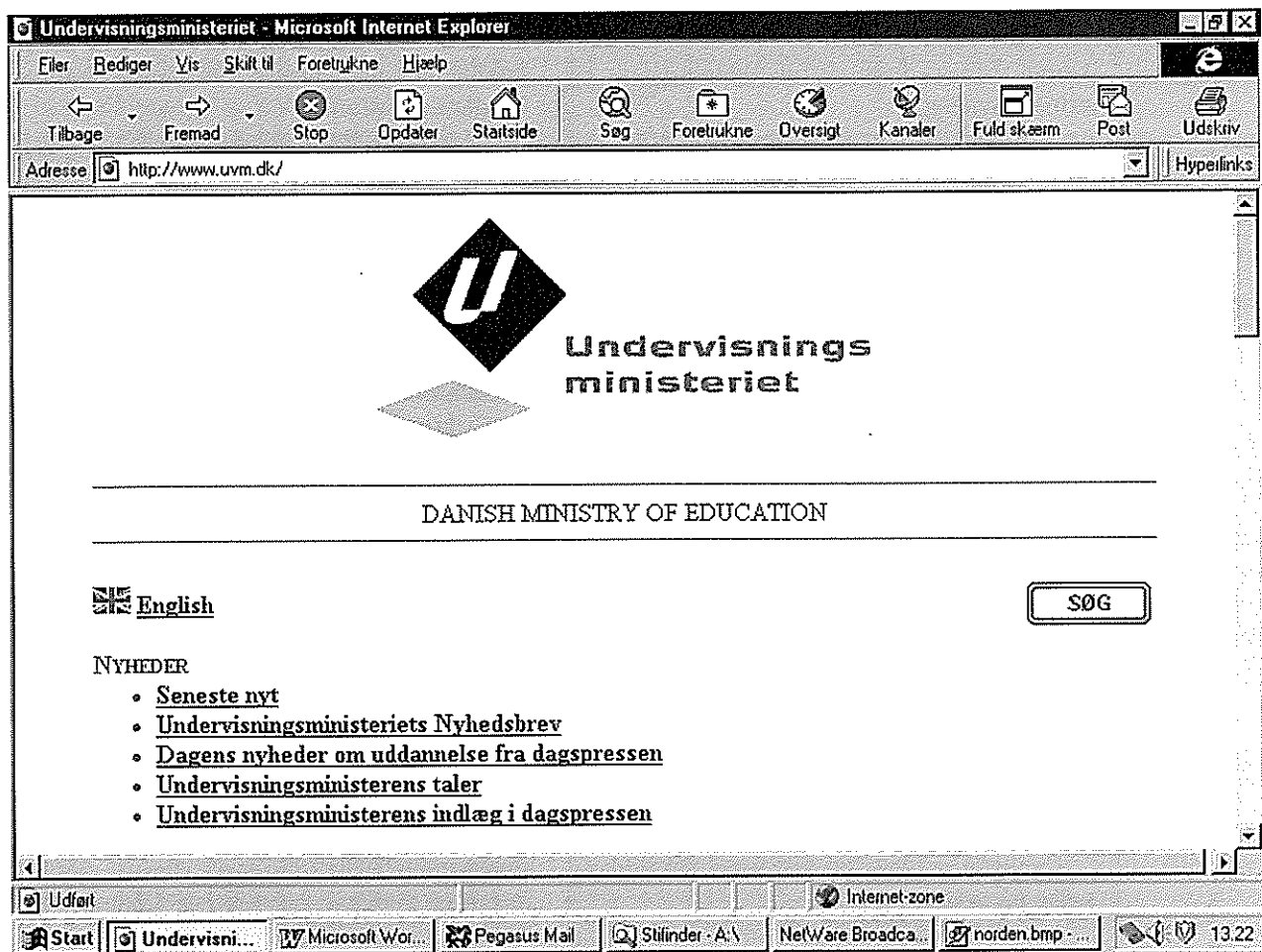
[LINK Home](#) | [Search LINK](#) | [Browse by DDC](#) | [Browse by Subject](#) | [BUBL 5.151 Help](#)

378 Higher education

[378 Higher education: general resources](#)
[378 Higher education: journals](#)
[378 Universities and colleges worldwide](#)
[378.1 Student activities](#)
[378.194 Careers and vocational guidance](#)
[378.41 Higher education in the UK](#)
[378.73 Higher education in the United States](#)

HOME LINK JOURNALS SEARCH NEWS UK MAIL ARCHIVE ADMIN

Mynd 2: BUBL Information Service

Hetta seinasta skal tó takast við fyrivarni.

Áðrenn vit brúkarar glaðbeintir fara eftir teimum nógvu upplýsingunum á Interneti, eiga vit at kanna upplýsingakelduna og í minsta lagi spyrja:

1. *Hvør (stovnur ella persónur) veitir hesar upplýsingar?*
2. *Hvussu eru upplýsingarnar skipaðar: hvat er við, og hvat er ikki við? Eru keldurnar nøktandi í mun til evnisøkið? Ella er tað meira tilvildarligt, hvørjar tilvísingar ella keldur eru tiknar við?*
3. *Nær eru upplýsingarnar seinast dagfórdar?*
4. *Er hetta eitt stað á netinum, sum verður dúgliga vitjað?*

Sum oftast kunnu vit rokna við, at teir privatu og almennu stovnar og virkir, sum leggja dent á sitt umdømi, eisini taka sína upplýsingarskyldu í álvara. Brúka vit heimasíðurnar hjá slíkum stovnum ella virkjum, tá ið vit leita eftir upplýsingum, skuldi stórus móguleiki verið fyri, at hesar heimasíður standa seg væl, eisini tá ið tær verða mettar sambært punktunum 2-4 omanfyri. Men neyvan er hetta altíð so, og júst hetta talar fyri, at vit gjølla kanna mugu-

leikarnar á Interneti, og ikki brúka tænasturnar og upplýsingarnar fyrilitarlest.

Útbúgvingarmøguleikar á hægri lærustovnum úti og heima

Til tess at lýsa hesi viðurskifti nærri, kunnu vit gera eina roynd at leita eftir upplýsingum um ávíst evni á netinum. Sum dømi kundu vit tikið útbúgvingarrøkið.

Lat okkum siga, at vit vilja savna okkum upplýsingar um útbúgvingarmøguleikar á hægri lærustovnum úti og heima, ella at vit vilja hava hesar upplýsingar tókar, um vit skuldu fingið brúk fyri teimum. Hvussu gera vit so?

Um vit avmarka okkum til WWW (World Wide Web), so er heimasíðan hjá danska kenslumálaráðnum Information om uddannelse:

<http://www.uvm.dk/index-link.shtml>

eitt sera gott stað at byrja.

Hendan heimasíðan er yvirhøvur væl skipað, og niðast á síðuni eru fleiri sera góð mið, sum tann vanligi brúkarin, ið leitar eftir upplýsingum um útbúgvingarmøguleikar, kann troyta. (Sí mynd 1).

Úr hesum yvirliti, sum inniheldur ávísingar til ymist keldutilfar og ymisk kunningarsøvn, kunnu vit taka fram eitt nú Uddannelses- og erhvervsvalget:

<http://www.rue.dk/u-og-e/index.htm>

lýsingar av 250 útbúgvungum og treytunum fyri upptøku. Hetta er áhugaverd síða, ið er væl skipað við yvirlitum antin í bókstavarað ella eftir bólki, t.d. útbúgvingar innan fyri ymisk fak- ella áhugaøki. Tað er Rádet for Uddannelses- og Erhvervsvejledning (RUE), ið hevur lagt hetta tilfarið tilrættis.

Ein ikki minni spennandi síða er Högge utbildning i Norden:

<http://dalton.abo.fi/norden/welcome.htm>

við hópini av upplýsingum um alt við tilknýti til útbúgving í Norðanlondum. Tað er Norðurlandaráðið, sum eigur hesa síðuna, sum eisini fevnir um aðrar útbúgvingar enn hægri útbúgvingar.

Ávísingin Andre landes undervisningsministerier:

<http://www.uvm.dk/andreuvm.htm>

er, sum navnið sigur, eitt yvirlit yvir kenslumálaráðini í øðrum londum. Tað er tó rættiliga ymist, tað sum ráðharrastovurnar hava at bjóða av kunningartilfari.

Hinvegin er Links til resourcer om uddannelse på nettet:

<http://www.uvm.dk/links.htm>

ein sera góð eyka tænasta. Her er savnað eitt

yvirlit av skráum og leitiamboðum ætlað teimum, sum vilja leita longur út í heim. Úr hesum yvirliti kunnu nevast Britannica Internet Guide: Education:

<http://www.ebig.com/cgi-bin/browse.tcl?HeadingUId=1318>

við hópini av upplýsingum og ávísingum til kunningartilfar um útbúgvingar um allan heim. Til allar ávísingar í Britannica Internet Guide eru drúgvar viðmerkingar, og serfrøðingar hava stigmsett keldurnar.

Kenda leititólíð Yahoo! hevur eina skrá við heitinum Education:

<http://www.yahoo.com/Education/>

Her er ovikið í at velja, men leitar tú eftir útbúgvingarmøguleikum í ávísingum londum, so skalt tú velja:

<http://www.yahoo.com/Education/Regional/>

Eitt triðja leititól er Galaxy, sum í skránni Higher Education:

<http://galaxy.einet.net/galaxy/Social-Sciences/Education/Higher-Education.html>

hevur hópini av tilfari, tó kanska ikki so væl skipað sum hini leititólini, og við høvudsenti á tilfari um útbúgving og útbúgvingarstovnar í USA.

Tey, sum vilja gera seg kunnugan við stuðulsmøguleikar í Danmark, kunnu gera eitt rend inn á gólvið hjá Statens Uddannelsesstøtte:

<http://www.su.dk/>

BUBL LINK: 330 Business directories - Microsoft Internet Explorer

Eller Rediger Vis Skift til Foretrukne Hjælp

Tilbage Fremad Stop Opdater Startside Søg Foretrukne Oversigt Kanaler Fuld skærm Post Udkriv

Adresse <http://link.bubl.ac.uk/isc2408> Hjelpekort

BUBL LINK

[LINK Home](#) | [Search LINK](#) | [Browse by DDC](#) | [Browse by Subject](#) | [Help](#)

330 Business directories

Ask Alex
Directory of 1.8 million UK businesses with links to a map showing location of branches.
Author: Alex
DeweyClass: 330
ResourceType: reference
Location: uk

Companies Online
Searchable directory of over 100,000 US companies. It is also possible to select by state and to browse by industry category.
Author: Lycos
DeweyClass: 330
ResourceType: index
Location: usa

Dun & Bradstreet
Dun & Bradstreet Business Information Server

Internetzone

Start BUBL LINK: 33... Microsoft Word D... Pegasus Mail Slinder - A\ NetWare Broadcast M... 13:17

Eisini hesin stovnur er við í yvirlitinum á heimasíðuni hjá danska kenslumálaráðnum.

Á Interneti er tað bæði hent og tíðarsparing at hava atgongd til so góðar tænastrur, sum eitt nú henda heimasíðan hjá danska kenslumálaráðnum, ið letur dyrnar upp til ein sovorðnan hóp av kunningartilfari. Soleiðis hevur tú í hesum føri á einum stað atgongd til tilfar um hægri lærustovnar í ymsum londum, teirra skipan og bústað, upplýsingar um útbúgvingar og lærugreinir, upptøkutreytir, lestrarhandbøkur og studulsmøguleikar. Og tað er ikki so lítið, og á bókahillini hevði alt hetta tilfarið rúgvað væl upp

BUBL

Eitt yvirlit saknaði eg tó í yvirlitinum Links til ressurcer om uddannelse hjá danska kenslumálaráðnum, nevniliga yvirlitið hjá BUBL Information Service. Í skránni Higher education hjá BUBL:

<http://link.bubl.ac.uk:80/he>

er uttan iva onkur kelda at finna, sum tú ikki finnur aðrastaðir. (Sí mynd 2).

BUBL <http://bubl.ac.uk/> er bretsk kunningar-tænasta, sum fyrst og fremst er ætlað bóka-søvnum og fólki, sum starvast á hægri læru-stovnum. Tilfarið í BUBL-grunninum er skipað eftir DDC (Dewey Decimal Classification; 378 er floksmerki fyri *hægri útbúgving*), men sum vit siggja á mynd 2, so kundi meir enn so hent seg, at ein vanligur brúkarari kundi funnið okkurt áhugavert tilfar her eisini. Tað ber eisini til at leita í BUBL við leitorðum. Alt tilfar í BUBL er mett av serfrøðingum, sum skráseta tilfarið og meta um innihald og góðsku. Høgt góðskustøði eyðkennir BUBL eins og flestu aðrar bretskar kunningar-tænastur.

BUBL er ein høgt mett kunningar-tænasta á Interneti, og eisini føroyingar brúka hesa tænastru javnan.

Sambært hagtølum, sum BUBL kunnger, var talið av føroyskum vitjandi í tíðarskeiðnum apríl-november 1997 hetta: 0 í apríl, 46 í máj, 79 í juni, 48 í juli, 64 í august, 98 í september, 44 í oktober og 15 í november.

Erhard Jacobsen
Bókavørður
Landsbókasavnið

Henda greinin kann eisini lesast á Interneti:
<http://www.sleipnir.fo/utb-fro.htm>

Location: <http://dalton.abo.fi/norden/welcome.htm>

Live Home Page | Net Search | Apple Computer | Apple Support | Apple Software

NORDEN

Högre utbildning i Norden

[In English](#) | [Suomeksi](#)

Dessa WWW-sidor är avsedda att göra det lätt att finna information om högre utbildning och om universitet och högskolor i Norden. Därutöver erbjuder de länkar till närliggande information på det nordiska kulturområdet.

Innehåll:

- Utbildningsområdet**
Högre utbildning i Norden ordnad per ämnesområde.
- Nordiska universitet och högskolor**
i Danmark, i Finland, på Färöarna, på Grönland, i Island, i Norge och i Sverige.
- Nationell information om högre utbildning**
Nationella informationsorgan, myndigheter med anknytning till högre utbildning.
- Universitetsläroplaner**
Nyhetsbrev på Internet från olika universitet i Norden.
- Nordisk utbildningsgemenskap**
Den nordiska utbildningsgemenskapen kom till år 1988 och byggs ut efterhand. Broschyren *Studier i Norden*.
- NSU - Nordisk Sommaruniversitet**
NSU är ett mödested för akademiker, forskare, konstnere, författare och andre akademiskt och kulturellt tänkande.
- Nordjobb**
Nordjobb erbjuder unga från hela Norden möjligheten att under en sommar lära känna ett annat nordiskt land.
- NORDUnet**
NORDUnet är snabbvägen till forsknings- och högskolenätverk i de nordiska länderna på Internet och bildar en nordisk ryggrad i det globala informationsnätverket.
- Qdän**
Det nordiska skoldansätet.
- Nordiska institutioner**
Länkar till nordiska institutioner och organ.
- Sökning**
Du kan söka på ett sökord eller en sökfres i den information som finns tillgänglig på våra lokala sidor, dvs de sidor som har logon för Nordiska ministerrådet, Högre utbildning i Norden eller Det nordiska universitetsadministratörsarbetet (NUAS).
Nordic WebIndex är en experimentell version av en kommande service som kontinuerligt och automatiskt letar reda på och indexerar all WWW-tillgänglig information i Norden.
- Ärvtolk**
Ärvtolk inom högre utbildning i Norden
- Lämas meddelanden**
Här kan du lämna meddelanden till Norden-nätets webmaster. Du kan även sända e-post till norden@abo.fi.

Efter augusti 1995 är du gäst nummer **065623** på denna sida. Vi hoppas att du hade glesja av besöket.

Surtsey, ein nýggj oyggj verður til

Eldgosið, sum bygdi oynna Surtsey, var virkið í meir enn 4 ár. Hetta er longur enn nakað annað kent eldgos í søgu Íslands. Vísindaligar kanningar á Surtsey fylgja við, hvussu plantur og djór gera innrás á eina heilt nýggja oyggj.

Martin Heinesen

Nakrir fiskimenn, sum lógu sunnan fyri Vestmannaoyggjarnar 14. november 1963, vóru teir fyrstu sum varnaðust, at nakað serligt var áfatt í sjónum minni enn ein fjórðing frá teimum. Teir sóu svartan royk koma upp úr sjónum. Svørt øska varðuttan íhald tveitt fleiri hundrað metrar upp, og hvít vatnguva stóð nógvar kilometrar upp í loft.

Teimum var skjótt greitt, at øskan og roykurin komu frá einum undirsjóvareldgosi – á 130 metra dýpi. Longu dagin eftir sást ein svørt rípa undir øskurokinum – ein nýggj oyggj var vorðin til. Hon var tá einar 10 metrar høg og 500 metrar long.

Tann nýggja gosoyggin gerst størri

Oyggin vaks skjótt. Longu 1. desember var hon um 100 metrar høg og 800 metrar í tvørmáti, rund ella hestaskógvaskapað. Ta fyrstu tíðina var tað nærur bara øska, sum goysti. Hetta kemst av, at tá vatn ella sjógvur kemur at teimum glóðheitu grótblæðingunum innan úr jørðini, kókar tað við ein brest. Tá ið sjógvur setir niður í eitt gosop, elvir hann til ógvusligar spreingingar, flótandi gróttílfarið syndrast til smálutir, ið verða slongdir langt upp í loft.

Oyggin fær eitt navn

So við og við sum oyggin vaks, varð gosopið byrgt av frá sjónum, og flótandi grótblæðingar runnu tá frá gosopinum út yvir lendið. Storknaðu grótblæðingarnar eru meira mótstøðuførar, eitt nú mótvegis havalduni, og oyggin kundi tá standa móti teimum ringu vertraródnunum.

Staðanavnannevndin í Íslandi gjørdi av at nevna oynna Surtsey eftir eldjötuninum Surtur, sum sambært norrønu gudalærni skuldi herja

himmel og jørð og tey nýggju heljarrikini, við øðrum orðum við eldi eftir Ragnarøkur.

Áhaldandi gosvirksemi og fleiri oyggjar verða til

Eldgos hildu áfram við millumbilum heilt til juni 1967. Ávegis vóru tvær smærri oyggjar komnar upp úr sjónum nærindis Surtsey. Surtlingur var hin fyrra. Hon kom undan kavi um mánaðarskiptið mai/juni 1965, einar 600 metrar eystan fyri Surtsey. Hon gjørdist ikki gomul. Longu í oktober skolaði hon burtur í einum ódnarveðri. Men longu tveir mánaðir seinni, á júlum 1965, goysti aftur upp úr sjónum, hesa ferð ein knappan kilometur í ein útsynning úr Surtsey. Henda litla oyggin fekk navnið Jólnir – eftir jólunum. Hon skolaði burtur fleiri ferðir, men kom við áhaldandi eldgosum aftur so hvørt. Jólnir sást goysa fyri seinastu ferð hin 10. august 1966, og góðar tveir mánaðir seinni var hon burtur med alla.

Tá hon var størst, var Surtsey 2,7 km til víddar, harav o.u. 60% var øska og o.u. 40% storknaðar grótblæðingar. Hon er nú bert um 1,5 km² stór, men ikki er vist, at hon skolar heilt burtur í bræði, tí sum nevnt er grótið frá teimum storknaðu grótblæðingunum nóg mótstøðuførari enn gosøskan.

Har Surtlingur og Jólnir vóru eru nú tvær grynnir, millum 30 og 40 metrar djúpar, har fyrr var yvir 100 metrar djúpt.

Plantur rótfestast á nýggju oynni

Frá byrjanini varð fylgt við, hvørjar plantur komu til Surtseyar. Longu í 1965 sást fyrsta blómuplantan, eitt fjørúkal. Hon var har eisini árið eftir, nú saman við marhálmi. Í 1967 funnu teir rossatungu og dunnuber. Allar hesar plantur eru eyðkendar fjøruplantur. Fræ av teimum

er rikið upp á strondina og fór at spíra. Kortini hvurvu allar hesar plantur, og fyrstu árinu vuku ongar blómuplantur fast á Surtsey. Tær vórðu javnan huldar av sandi, ella vetrarbrimið skolaði tær burtur. Veturin 1968-69 kundi ein planta standa móti tí harðliga umhvørvinum. Tað var dunnuber, sum nú er vanligasta blómuplantur á Surtsey. Hesi 30 árinu hava alt fleiri plantur fingið rættligt fótafesti, og í 1993 taldust 30 sløg á oynni, ein triðingur teirra eru grøs. Tilsamans hava 34 sløg verið at sæð á Surtsey hesi 30 árinu.

Eisini mosar eru komnir út á oynna. Serliga kann grámosi verða nevndur, men tilsamans hava 72 sløg av mosa verið sædd. O.u. 12 sløg av skónum vaksa nú har. Nógvar tarasløg vaksa í fjøruni og á botninum kring oynna, saman við dýrum sum t.d. mosadýrum, náhond og krossfiskum.

Dýrini finna sær eitt heim á Surtsey

Skordýr eru eisini komin út á Surtsey, ið liggur 32 km úr íslandska meginlandinum. Tað snýr seg um flúgvandi skordýr og fyri ein part dýr, sum tola at rekast á sjónum eina tíð. O.u. 170 skordýrasløg eru upptald har. Summarið 1993 var fyrsti reyðmaðkurin funnin.

Rættliga nógvur fuglur eigur á oynni. Tað eru serliga mäsasløg – svartbakur, likka og rita, umframt teisti.

Kópur er eisini farin at liggja í fjøruni..

Framhaldandi vísindaligar kanningar

Tá Surtsey dagaði upp úr sjónum fyri góðum 35 árum síðani, varð oyggjin skjótt lýst sum friðað náttúruverndarøki (protected national monument). Áhugin var stórur millum bæði íslensk og útlendsk vísindafólk at fylgja við, hvussu landslagið broyttist, og hvørji plantu- og djórasløg komu til oynna. Serliga í fyrstani varð broytingin stór, og nógv vísindaligar kanningar vórðu gjørdar. Surtsey hevur framvegis stóran áhuga millum manna og fer helst at hava tað nógv ár fram eftir.

*Martin Heinesen
Jarðfrøðingur
Deildarleiðari á Jarðfrøðisavninum*

Atlantens cowboys

Hesa seinasta tíðina hevur – og tað av røttum – verið prátað og skrivað nógv um, hvussu ein útlendingur hevur valt at síggja og viðgera Føroyar og føroysk viðurskifti. Her verður sipað til filmin um **Barbaru**, sum danin Nils Malmros hevur gjørt. – Føroyar, ella okkurt ið hevur tilknýti til tað, sum føroyskt er, verður valt sum høvuðsevni, og "ritstjórin", um vit kunnu kalla hann so, er útlendingur. Leikluturin verður viðgjørdur við eygum, sum vanliga síggja øðrvísi enn tað, vit eru von við.

Martin Næs

Vit kenna hetta eisini aftur úr bókum, sum útlendingar skriva um Føroyar. Summar teirra geva beinraknar lýsingar av viðurskiftunum, aðrar eru skrivaðar av hugtiknum ferðamonnum, har tær litríku myndirnar tykjast at vera beinagrindin, – meðan orðini meira eru ein viðfáningur.

Bókin eg skal umrøða varð útgivin í Helsingfors seinasta summer og eitur: *Atlantens cowboys: Ett reportage om människor och livets villkor från istid til kristid på Färöarna.*

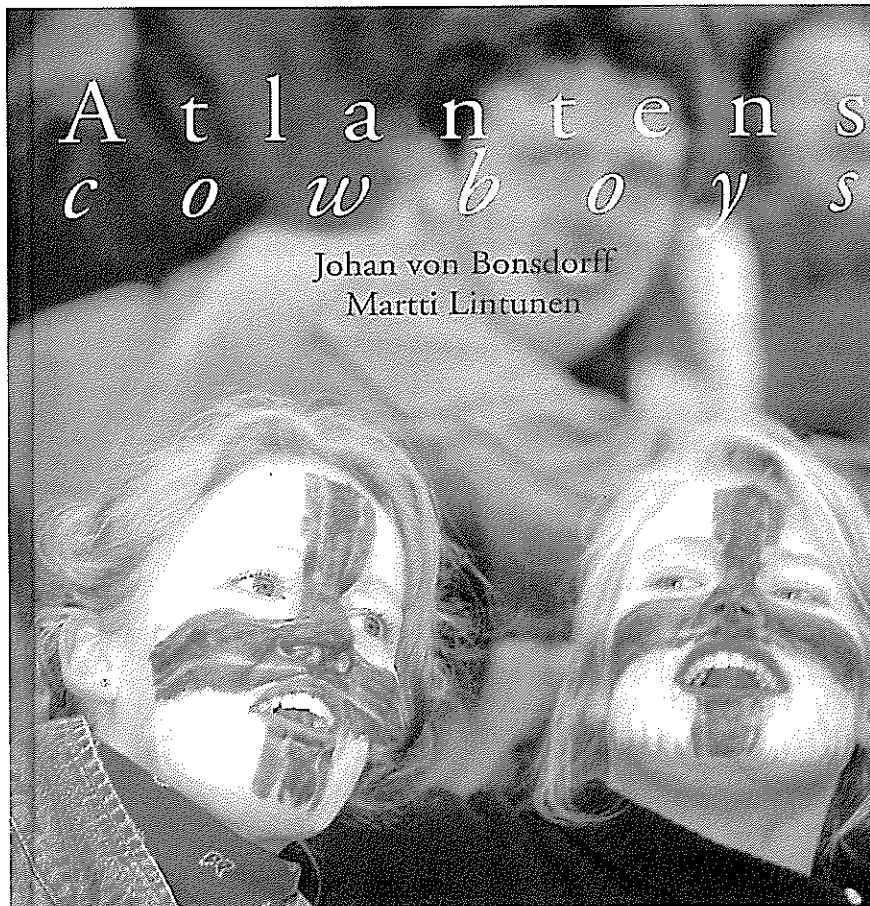
Bókina hevur finski rithøvundurin og blaðmaðurin *Johan von Bonsdorff* skrivað, og útgevandi er forlagið Söderström. Svørt/hvítu myndirnar hevur myndatøkumaðurin *Martti Lintunen* tik-ið.

Bókin er býtt sundur í 13 kapitlar, sum hvør í sínum lagi viðgera tað føroyska samfelagið í dag. Byrjað verður við einari mynd av Mykineshólmi fyri vestan – einari lýsing av gerandisdegnum í Mykinesi, frá fleygustongini í túninum, um tær smáu asfalteraðu gøturnar – nú við 'útstappaðum' lundum í vindeygnum í teimum tómu húsunum. Ein lítil detalja, sum tann, at á bókahilluni hjá bóndanum standa ikki bara bøkur, nei har liggur eisini fartelefoni klár at grípa, – ein undirstrikan av, í hvørjari tíð vit ferðast. Bókin endar við einari mynd av Litla Dímun og nøkrum hugleiðingum um borngina í Lopra, sum varð uppafurtikin á heysti í 1996.

Sigast kann at vit á teimum 210 blaðsíðunum fylgjast við tveimum forvitnum, útlenskum blaðmonnum, sum royna at lýsa Føroyar í dag á slíkan hátt, at sjálvt vit sum ganga her og mala alt árið, halda hetta vera áhugaverdan lestur. Soleiðis upplivdi eg ið hvussu so er bókin.

– Vit hitta bóndafólk í Mykinesi, og hoyra um umstøðurnar hjá einum føroyskum bónda í 1996.

– Vit eru í grind í Kvívík, og fáa ikki bara eina

frágreiðing um, hvat Greenpeace heldur um grindadráp, men vit fáa eisini at vita, hvat skaldsøgan 'Feðgar á ferð' snýr seg um, at tað var Pløyen amtmaður, sum yrkti grindavísuna, og hvussu grindin smakkar.

- Vit eru á floti við *mafia*bossinum, Inga Mohr, soleiðis verður hann nevndur, og *fótbóltsessin* um Kára Reynheim. Vit fáa ikki bara at vita, hvat Ingi Mohr heldur um Bárð Jákupsson, vit fáa sanniliga eisini at vita, hvat Bárður heldur um Inga. Svart upp á hvítt. Men her leggur rithøvundurin tó aftrat, at: "Mikrosamhällen är inte lätta att leva i" (s.68).

- Í einum áhugaverdum práti við Kvívíksprest verður nútíðarføroyingurin og hansara trúarlív viðgjørt. Og á einari ferð til Klaksvíkar fær lesarin at vita, at í Klaksvík eru tað 'brøðurnir', ið ráða fyri borgum.

Annað, sum eisini verður viðgjørt er føroyskar bókmentir m.a. føroyskir kvinnuligir rithøvundar, t.d. er eitt áhugavert prát við Oddvør Johansen um hennara virksema bæði sum rithøvundur og sum urguleikari við Dómkirkjuna. Skrivað verður um tað føroyska málið og endurgivið verður frá málfundi, sum rithøvundurin lurtaði eftir í Norðurlandahúsinum í apríl 1996; prátað verður við J.H.W.Poulsen – serliga um nýggj føroysk orð.

- Eitt, sum tykist hugtaka rithøvundan nógv er, hvat ungdómurin fæst við? Umframt at hava 6.000 aktivar fótbóltsþælarar í landinum, vil hann fegin hava at vita, hvat ungdómurin annars tekst við. Hann vitjar inn á Café Natúr og inn á Margarinfabrykkina, og hann vitjar eisini fyra skúlaungdómar á Kambsdali, búsitandi í Leirvík. Teirra framtíðarprát er viðkomandi og hóskar væl í eini bók sum hesari. Greitt verður eisini frá um missiónina, ikki bara heimamissiónina, men serliga um ta missiónina, sum MTV og teirra 'missionerar' grýta í høvdið á føroyskum ungdómi í hesum tíðum.

✱

Í eini bók sum hesari, skrivaðari av útlendingi, sum vitjað hefur hendavegin triggjar ferðir (: í 1991, í 1993 og í 1996), undrar tað ikki, um onkrar villur sløðast í tekstinum. Men eg haldi, at hesum er rithøvundurin sloppin heilt væl frá. – Føroysk nøvn – bæði persónsnøvn og staðarnøvn eru rætt stavað, og somuleiðis eru árstøl, ið nevnd verða, røtt.

Skuldi tað verið okkurt at fýlst á, so haldi eg, at

tað hevði ikki minkað um virði av bókini, um onkur 'matbrot' vóru strikað onkrastaðni, eg haldi tað verða skrivað nóg so nógv um hetta evnið í mun til onnur, og somuleiðis hevði tað styrkt um bókina, hevði rithøvundurin annaðhvørt roynt at prógva summar av sínum 'blaðmannapástandum' – ella kanska heilt at strika teir!

Men tá ið hetta er sagt, skal eg leggja aftrat, at við sínum, viðhvørt hvøssu, eygleiðandi blaðmannaeygum roynir Johan von Bonsdorff á stak livandi hátt at viðgera føroyska nútíðarsamfelagið. Og tað skínur langan veg, at hann hevur ikki skrivað hesa bókina fyri at skapa rumbul, men fyri at lýsa eitt evni – sum eygleiðari. Hann lýsir føroyska samfelagið fyri oktober 1992 og so aftur í 1996, tá ið fólk aftur tora at hyggja upp á hann. Hann fær nógv við í lýsingini av einum samfelag, sum ber dóm av, at landsins íbúgvur annaðhvørt eru systkina-børn ella svágrar, sum rithøvundurin tekur til einastaðni.

Eg kundi hugsað mær, at ein føroyingur nú skjótt setti sær fyri at skriva eina bók, sum líktist hesari. Men eg ivist í, um hann kundi gjørt tað – uttan at rok stóðst av tí. Men hevði tað gjørt nakað?!

Meðan eg las bókina, hugsaði eg fleiri ferðir: Hvat er tað, sum fær ein finnlending at skriva eina slíka bók? Og hvat er tað, sum ger, at eitt forlag í Helsingfors vil kosta eina bókaútgávu sum hesa, um eitt evni, sum í teirra eygum og oyrum man vera rættiliga fjarskotið og avmarkað?

Eg eri sannførdur um, at tað má vera dygdin í hesum verki, sum hevur talað, og henni hava rithøvundurin Johan von Bonsdorff og myndatøkumaðurin Martti Lintunen allan heiðurin av.

Johan von Bonsdorff /Martti Lintunen
Atlantens Cowboys – ett reportage om mänskor
och livets villkor från istid till kristid på Färöarna
Helsingfors, Söderström, 1997
210 s., kr. 160,-

Martin Næs
Stovnsleiðari, bókavørður
Landsbókasavnið

Blómuflugan stingur ikki!

Um tú sært eitt gult- og svartstriput vespulíknandi flogkykt, sum er heilt stilt í luftini og sum eitt snarljós flytir seg frá einum stað til annað á sama hátt sum ein kolibri, so hevur tú hitt eina blómuflugur. Tær nýta litir á kroppinum at lumpa fíggindan við og summar av teimum eru flyti-flogkykt, sum bert liva í Føroyum um summarið. Blómuflugur hava verið savnaðar inn um allar Føroyar. Blómuflugur hava fingið føroysk nøvn.

Mynd 1: Tvíranda bressa (*Episyrphus balteatus*)

Mynd 2: Neistabressa (*Scaeva pyrastris*)

Mynd 3: Sunnanbressa (*Syrphus vitripennis*)

Jens-Kjeld Jensen og Dorete Bloch
Føroya Náttúrugripasavn

Hvat er ein blómuflugur?

Blómuflugur (*Syrphidae*) hava sín egna bólk innan flugur, sum hoyra til tveyveingjaðu flogkyktini. Flogkykt hava vanliga høvd, framkropp, afturkropp, seks bein og fyra veingir. Hugsað til dómis um firvaldar og klukkur. Men hjá teim tvey veingjaðu flogkyktunum, og harímillum eisini blómuflugunum, eru teir aftaru veingirnir broyttir til stuttar keppar, sum hava í sær sansingargøgn. Royn og hygg væl, næstu ferð tú sært eina skinnflugu ella ein grindalokk.

Hvat eyðkennir blómuflugur?

Flugur, og í heila tikið flogkykt, eru eyðkend eftir mynstrinum á veingjunum, og hvørt slag hevur sínar egnu eyðkendu veingir. Sum alt annað livandi er eisini ein vongur bygdur upp av orsmáum livandi kyknum, sum tørva ilt fyri at virka. Iltin verður fingin til vega ígjøgnum eina æðraskipan, sum deilir upp vongin í víddir, nevndar kyknir, umgyrdar av æðrum. Júst blómuflugur eru eyðkendar við, at tær hava eina eyka æðr, samanborið við aðrar flugur. Henda falsæðr verður kallað *vena spuria*.

Mimicry – verjultir

Nakrar blómuflugur eru heilt svartar, meðan aðrar eru striputar, so tær líkjast býflugum og vespum, sum ikki finnast her hjá okkum. Fuglar, sum hava roynt at eta eina býflugur ella eina vespu, hava vanliga eisini roynt at verða stungnir, og teir eta ikki aftur fleiri av tilíkum djórum. Við tíðini hava blómuflugur-

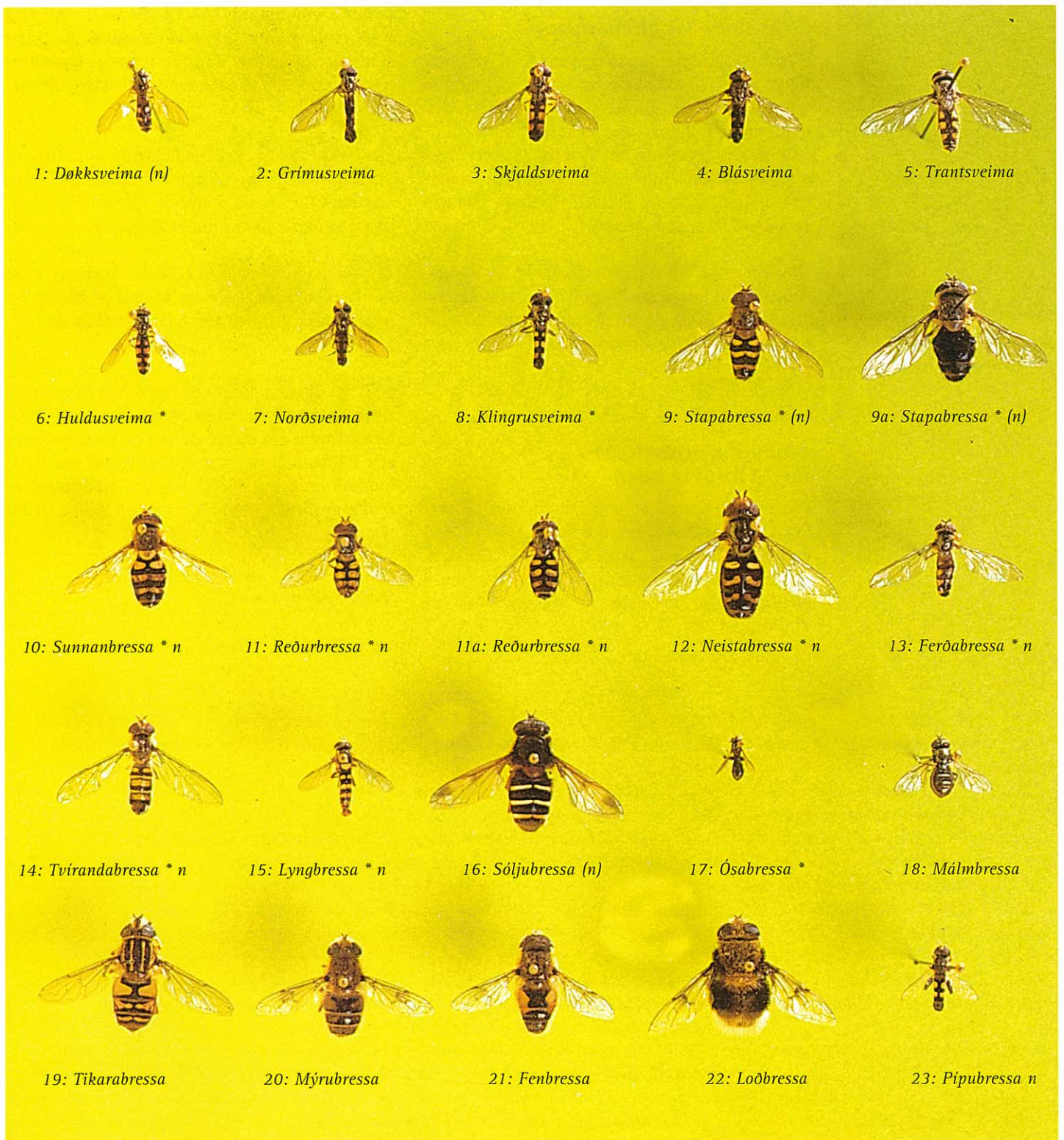
nar fingið tann gula- og svartstriputa afturkroppin við teim verjandi vespulíknandi litunum, sum lumpa fuglarnar til at halda, at tær eru eins stingandi og hesar. Soleiðis sleppa blómuflugurnar at liva í friði vardar av líkleika sínum – eitt fyribrigdi, sum kallast *mimicry*, og sum sæst hjá fleiri djórabólkum, men fjørlíkast hjá skordýrum.

Hvussu nógv sløg eru til av blómuflugum?

Frá 1978 og frameftir hava regluliga verið ymiskar umfevnandi skordýrakanningar í Føroyum, og í árunum 1991 – 1994 eru eisini fangaðar blómuflugur, tó óskipað. Undan hesum vóru 12 ymisk blómuflugusløg kend í Føroyum, men hetta tal er økt við 11 nýggjum sløgum til 23 blómuflugusløg, sum verða vístar á mynd 4 og talvu 1 á s. 28.

Flytiblómuflugur

Tað er vorðið greitt hesi seinastu árin, at nógvir djórabólkar hava sløg, sum regluliga flyta millum nóríngarstað og vetrarsetu. Hvørt um annað kunnu vit nevna so ymisk flytandi djórasløg, sum sild, hvítung, døgling, nebbafisk, sildreka, flogmús (sí Fróðskaparrit nr. 42, síðu 83 til 88), tjaldur, lomviga, terna og firvaldar (sí Fróðskaparrit nr. 42, síðu 125 til 149). Men at eisini blómuflugur er eitt flytandi djóraslag, er ásannað fyri bert fáum árum síðani. Á talvu 1 og mynd 4 eru merkt sjev sløg, sum við vissu eru flyti blómuflugur, umframt 3 sløg, sum móguliga eisini hava hesa atferð.

Mynd 4: 23 higartil funnin blómuflugusløg í Føroyum. Tey 11 sløgin, sum eru funnin síðan 1991 eru merkt *. Flytiblómuflugusløgini eru merkt við n. Tær flugurnar, sum móguliga eru flytiblómuflugur, eru merktar við (n).

Foto: Ole Wich

1: Døkksveima (n)	6: Huldusveima *	10: Sunnanbressa * n	14: Tvírandabressa * n	19: Tikarabressa
2: Grímusveima	7: Norðsveima *	11: Reðurbressa * n	15: Lyngbressa * n	20: Mýrubressa
3: Skjaldsveima	8: Klingrusveima *	11a: Reðurbressa * n	16: Sóljubressa (n)	21: Fenbressa
4: Blásveima	9: Stapabressa * (n)	12: Neistabressa * n	17: Ósabressa *	22: Loðbressa
5: Trantsveima	9a: Stapabressa * (n)	13: Ferðabressa * n	18: Málmbressa	23: Pípubressa n

Mynd 5: Tikaabressa
(*Helophilus pendulus*)

Hvar finna vit blómuflugur?

Blómuflugur eru sera viðkvæmar yvirfyri vánaligum veðri, so tað skal vera sól og stilli, um tú vilt eygleiða tær. Eitt gott stað at hyggja eftir teimum, er millum annað í útsprøtum sólju-teigum. Og tá skalt tú minnast til, at sært tú eitt gult- og svartstriput flogkykt, er tað ein vanda-leys blómufluga, og ikki ein býfluga ella ein vespa við stingandi broddi.

Ætlanin er at ein skipað innsavnan av blómu-flugum skal fara fram í fimm ára tíðarskeiðnum 1995–1999 um alt landið í góðum veðri á nógvum ymiskum støðum. Á henda hátt læra vit blómuflugur okkara nærri at kenna, bæði við atliti til árligu gongdina og frábrigdi.

Blómuflugurnar hava fingið føroysk nøvn

Tað hevur eydnast at seta familjunøvn á allar tær innsavnaðu blómuflugurnar í samstarvi millum Jens-Kjeld Jensen, Maritu Gulsklett, Aksal Poulsen og Jóhan Hendrik W. Poulsen. Í navngveinginum er hugt at týðninginum av

latínska navninum hjá flugunum, sum ofta lýsir eithvørt eyðkenni við fluguni, umframt sjónskar eginleikar. Harafturat hevur lívsháttur teirra verið við til at navngveva nøkur blómu-flugusløg.

Tær, sum hava *sveima*-heiti, siggja púra líka út, og slagid kann bert avgerast undir sjóneyku. Tær eru ofta rættiliga myrkar við bert eitt sindur av gulum og svørtum stripum.

Bressa-navnið kemur úr Gásadali og er nýtt um tær blómuflugur, sum eru lættari at kenna frá hvør aðrari, ofta eru tær meira greffliga stripu-tær.

Tey 11 nýggju sløginu eru merkt við *, og tey 7 sløginu, sum við vissu vitast at vera flyti-blómuflugur eru merkt við n. Tey 3 sløginu, sum eru staðbundin, men møguliga eisini eru flyti-blómuflugur, eru merkt við (n). Harafturat er týðningurin av føroyska navnið teirra eisini lýstur.

Dorethe Bloch og Jens-Kjeld Jensen
Føroya Náttúrgripasavn

Talva 1. Yvirlit yvir blómuflugusløgini sum eru vist á mynd 4, s. 5.

1.	<i>Melanostoma mellinum</i>	(n)	Døkkveima (Frá latínska navninum, tí hon er ofta heilt myrk)
2.	<i>Melanostoma scalara</i>	-	Grimusveima (Kvennflugan hevur gráa grimu. Kallfluga og kvennfluga eru vistar á myndini).
3.	<i>Platycheirus clypeatus</i>	-	Skjaldsveima (Frá latínska navninum. Kallfluga)
4.	<i>Platycheirus cyaneus</i>	-	Blásveima (Hon hevur blágráar plettir. Kallfluga)
5.	<i>Platycheirus manicatus</i>	-	Trantsveima (Hon hevur eitt framstandandi yvirbit, eina nös. Kallfluga)
6.	<i>Platycheirus occultus</i>	*	Huldusveima (Eitt slag sum er mist burturímillum, og nústaðni lýst í 1990. Kallfluga)
7.	<i>Platycheirus podagratus</i>	*	Norðsveima (Eitt slag, sum heldur til norðaliga. Kallfluga)
8.	<i>Platycheirus scutatus</i>	*	Klingrusveima (Hon hevur eina runda skivu á føtliðnum. Kallfluga)
9.-9a	<i>Syrphus torvus</i>	*(n)	Stapabressa (Hevur serligan hárvøxstur á eygunum og á bringuroðsluni. Ljós og myrk blómufluga vist á myndini).
10.	<i>Syrphus vitripennis</i>	*n	Sunnanbressa (Blómufluguslag, sum heldur til sunnanfyri)
11-11a	<i>Eupeodes corollae</i>	*n	Reðurbressa (Kallflugurnar hava stórar kynslimír. Kallfluga og kvennfluga)
12.	<i>Scaeva pyrastris</i>	*n	Neistabressa (Frá latínska navninum)
13.	<i>Meliscaeva auricollis</i>	*n	Ferðabressa (Ein flyti blómufluga)
14.	<i>Episyrphus balteatus</i>	*n	Tvirandabressa (Hevur tvær svartar stripur á rygginum, har hini sløginu bert hava eina)
15.	<i>Sphaerophoria fatarum</i>	*n	Lyngbressa (Hon er ofta á siggja á borkuvisu í lyngheiðum)
16.	<i>Sericomyia Lapponanum</i>	(n)	Sóljubressa (Mikkjal á Ryggi hevur fingið navnið úr Gásadali)
17.	<i>Neoascia tener</i>	*	Ósabressa (Hon er ofta at siggja við ósavatn)
18.	<i>Lejogaster metallina</i>	-	Málmbressa (Hon hevur málmskin)
19.	<i>Helophilus pendulus</i>	-	Tikaabressa (Ormveran er eitt rovdýr, sum etur blaðlús, og tann vaksna flugan er tikaarstriput)
20.	<i>Eristalis abusiva</i>	-	Mýrubressa (Hon er ofta at siggja í mýrulendi. Ein myrk blómufluga er vist)
21.	<i>Eristalis arbustorum</i>	-	Fenbressa (Er ofta at siggja í mýrulendi, men er størri enn mýrubressa. Ein ljós blómufluga er vist)
22.	<i>Eristalis intricaria</i>	-	Loðbressa (Hon er loðin)
23.	<i>Syrpitta pipiens</i>	n	Pípubressa (Frá latínska heitinum)

Føroyar – eitt gott granskingar- og rannsóknarmið

Hvør skal finna gimsteinarnar?

Herfyri fór ungur føroyskur granskari undir at gera eitt yvirlit við náttúruvísindaligum og læknafrøðiligum greinum og ritgerðum, sum onkursvegna viðgera Føroyar ella evni, sum verða sett í samband við føroysk viðurskipti. Fyribils eru o.u. 1000 tilvísingar í hesum yvirliti, meginparturin eftir 1980, og tær flestu greinirnar eru skrivaðar av føroyskum og útlendskum granskarum í felag. Ein annar tílikur listi einans við jarðfrøðigreinum fevnr um einar 1400 tilvísingar, har ein lítil helvt stavar frá teimum seinastu tjúgu árunum.

Hetta ber boð um, at gransking og rannsóknir Føroyum viðvíkjandi hava verið í stórari menning seinastu árini, og at vaksandi áhugi er millum útlenskar granskarar at nýta føroysk evni og tilfar í sínum granskingarstarvi. Í frágreiðingini *Forskning på Færøerne*, sum dansku granskingarráðini lótu gera í 1996, stendur m.a. "Fra en international synsvinkel repræsenterer Færøerne en række forskningsmæssige potentialer, som bør udnyttes bedre".

Sum heild eru umstøðurnar fyri gransking í Føroyum nógv batnaðar og broyttar seinastu tjúgu árini. Serliga í áttatiárunum var menning á granskingarøkinum við øktum játtanum til stovnar og søvn, sum inna gransking. Fíggjarliga bakkastið fyrru helvt í nítiárunum merktist eisini á granskingarøkinum við skerdum játtanum og samsvarandi lægri virkseimi.

Nú í seinastuni siggjast kortini nakrir glottar. Eitt nýsett alment granskingarráð er um fóta sær og hevur veitt stuðul til nakrar verkætlanir. Hóast eina avmarkaða ársjáttan (um 1 mió í 1998), so ger tað mun, serliga til verkætlanir og evnisøki, sum verandi granskingarstovnar annars ikki hava fólk ella umstøður til at fara undir. Á dansku fíggjarlógini eru í 1998 settar yvir 30 mió kr til gransking við atliti til føroysk og grønlensk viðurskipti. Og í sambandi við fyrreikingar til eina væntandi oljuvinnu hava fleiri enn 20 oljufeløg skipað fyri einum samtaki, stýtt GEM, við tí í hyggju at gera rannsóknir í føroyska umhvørvinum, einamest viðvíkjandi teimum

havfrøðiligu, jarðfrøðiligu og livfrøðiligu viðurskiptunum.

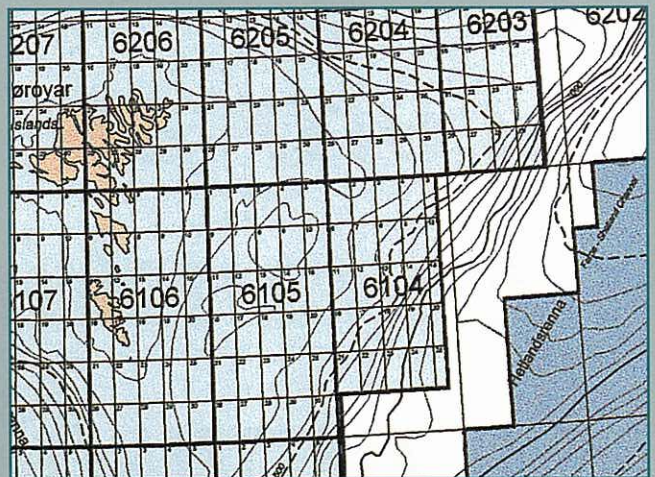
So nú ræður um at liggja fram við. Vit tora at siga, at ein dugnaligur føroyskur granskari nýtist ikki at ganga fyri einki. Men eitt eru fólkin, annað er hetta at fyrreika eina granskingarætlan og gera tilfar til eina umsókn. Har eiga stovnarnir í landinum at skipa fyri eini miðvisari hjálpartænastu. Men eisini umstøðurnar í aðrar mátar hava stóran týdning, eitt nú eitt arbeiðspláss í einum fakligum hóskaði umhvørvi og hjálpartól (telduskipanir, starvsstovur v.m.).

Her eiga myndugleikarnir ikki at vera smáligir. Ein støðug iløgu á hesum økinum er til stórt gagn fyri samfelagið, og umráðandi er, at royndir og vitan á granskingarøkinum sita eftir í samfelagnum, so at siga. Sum onkur hevur tikið til: Vit eiga ikki at lata útlenskar granskarar finna allar gimsteinarnar, sum eru í føroyskum rannsóknartilfari.

Ritstjórnin

Tíggu tey bestu – tøl um um grind og grindarakstur

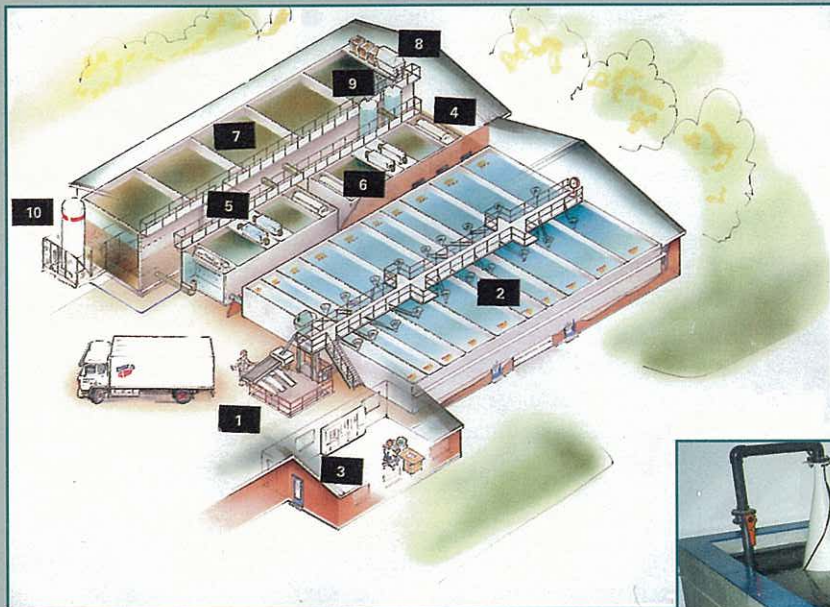
Tosað verður um grindaloysi, tær størstu grindirnar, tyfusgrindina og 4 grindir sama dag. Men nær var tað nú tað var? Hetta og nógv onnur áhugaverd hagtøl um grind og grindarakstur vera borin fram av Doretu Bloch.

Havrættur

Havrættur er avgerandi, tá møguligt ríkidømi í undirgrundini á havøkjunum skal troystast. Havrætturin sigur, hvørtji rættindi strandalond hava at gagnnýta tilfeingio á og undir landgrunsøkjum. Somuleiðis ásetir havrætturin reglurnar fyri, hvussu grannalond eiga at seta landgrunsmark.

Úr innihaldinum í næsta Frøði

Frágreiðing til myndina v.m.

1. Skiljingarøki
2. Framleiðslukør
3. Umsjónarrúm
4. Mekaniskt filter
5. Vatnsterilisering
6. Avblástur av koltvíltu
7. Nitrifikatiónsfilter
8. Vatnendurnýggjan
9. Denitrifikatiónsfilter
10. Tilflutningur av súrevni

Aling er ikki bara laksur

Týdningurin av aling í heiminum er støðugt vaksandi og við nýggjum alivirkjum ber til at ala fleiri fiskasløg í Føroyum.

